

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Zavedení přímé volby prezidenta v České republice

Bakalářská práce

Autor: Eliška Baliharová

Studijní program: B6890 Politologie

Studijní obor: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hrubeš Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
Mgr. Milana Hruběše Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 23.6. 2022 _____

Tímto bych ráda poděkovala mému vedoucímu Mgr. Milanovi Hruběšovi Ph.D., za jeho odbornou konzultaci, připomínky, trpělivost a inspirující rady při zpracování této práce.

Zadání bakalářské práce

Autor: Eliška Baliharová

Studium: F19BP0192

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: Zavedení přímé volby prezidenta v České republice

Název bakalářské práce AJ: Introduction of direct presidential election in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Přímá volba prezidenta v České republice byla provázena mnoha veřejnými debatami, ve kterých politici a političky vystupovali pro zavedení, či proti zavedení přímé volby prezidenta České republiky. Na argumenty a důvody, které formulovali zastánci zavedení přímé volby, se zaměřuje tato práce. Práce vychází z teorie rámování. Analyzuje tedy diskurs uvedené skupiny a významy, které v souvislosti s obhajobou přímé volby její zastánci vytvářeli. Výzkumná otázka zní: Jak čeští politici a političky obhajovali změnu způsobu volby prezidenta? Konkrétně se zaměřím na veřejné debaty, které se uskutečnily v letech 2010 – 2012, tj v době, kdy došlo ke schválení přímé volby prezidenta a kdy byly před veřejností obhajovány různé pohledy na zavedení přímé volby. Práce tak čtenáře seznamuje s konkrétními významy, které byly k zavedení přímé volby formulovány a jež se staly součástí či výchozím bodem pochopení první přímé volby prezidenta ČR jejími aktéry.

1. Abolafia, Mitchel. 2004. *Framing moves. Journal of Public Administration Research and Theory*. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/jopart/muh023>
2. Anopress. <https://www.anopress.cz>
3. Česká televize. <https://www.ceskatelevize.cz>
4. Český rozhlas. <https://radiozurnal.rozhlas.cz>
5. ČT24. <https://ct24.ceskatelevize.cz>
6. Fisher, K. 1997. *Locating Frames in the Discursive Universe* 'Sociological Research Online'. Dostupné na: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.5153/sro.78>
7. Kubát, Michal. 2003. *Přímá volba prezidenta v České republice?* In KYSELA, Jan. *Deset let ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex.
8. Němec, Jan a Kuta, Martin. 2009. *Vliv zavedení přímé volby prezidenta na politický systém*. Praha: Parlamentní institut.
9. Van Hulst, Merlijn a Yanow, Dvora. 2014. *From Policy "Frames" to "Framing": Theorizing a More Dynamic, Political Approach*. Dostupné na: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0275074014533142>
10. Wagenaar, Hendrik. 2011. *Meaning in action. Interpretation and dialogue in policy analysis*. New York: Routledge.

Zadávající pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hrubeš, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2021

Anotace

Baliharová, Eliška. *Zavedení přímé volby prezidenta v České republice*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra Politologie. Bakalářská práce.

Přímá volba prezidenta v České republice byla provázána mnoha veřejnými debatami, ve kterých politici a političky vystupovali pro zavedení, či proti zavedení přímé volby prezidenta České republiky. Na argumenty a důvody, které formulovali zastánci zavedení přímé volby, se zaměřuje tato práce. Práce vychází z teorie rámování. Analyzuje tedy diskurz uvedené skupiny a významy, které v souvislosti s obhajobou přímé volby její zastánci vytvářeli. Výzkumná otázka zní: Jak čeští politici a političky obhajovali změnu způsobu volby prezidenta? Konkrétně se zaměřím na veřejné debaty, které se uskutečnily v letech 2010–2012, tj. v době, kdy došlo ke schválení přímé volby prezidenta a kdy byly před veřejností obhajovány různé pohledy na zavedení přímé volby. Práce tak čtenáře seznamuje s konkrétními významy, které byly k zavedení přímé volby formulovány a jež se staly součástí či výchozím bodem pochopení první přímé volby prezidenta ČR jejími aktéry.

Annotation

Baliharová, Eliška. *Introduction of direct presidential election in the Czech Republic*. Hradec Králové: University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, Department of Political Science. Bachelor thesis.

The direct election of the President in the Czech Republic was accompanied by many public debates in which politicians spoke in favor of the introduction or opposition to the introduction of the direct election of the President of the Czech Republic. This bachelor thesis focuses on the arguments and reasons formulated by the proponents of the introduction of direct election. The work is based on framing theory. It therefore analyzes the discourse of the group and the meanings created by its supporters in connection with the defense of direct elections. The research question is: How did Czech politicians defend a change in the way the president was elected? Specifically, I will focus on the public debates that took place in the years 2010-2012, at the time when the direct election of the President was approved and when various views on the introduction of direct elections were defended in front of the public. The bachelor thesis acquaints the reader with the specific meanings that were formulated for the introduction of direct elections and which became part or starting point of understanding the first direct election of the president of the Czech Republic by its actors.

Obsah

I. ÚVOD	1
1. CESTA K PŘÍMÉ VOLBĚ	4
1.1 PRVNÍ VLNA DEBAT.....	4
1.2 DRUHÁ VLNA DEBAT.....	5
1.3 TŘETÍ VLNA DEBAT.....	7
2. TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1 DISKURZ.....	9
2.2 POLITICKÝ DISKURZ.....	10
2.3 TEORIE RÁMOVÁNÍ.....	11
2.4 KONSTRUKCE VÝZNAMU RÁMOVÁNÍ.....	14
3. METODOLOGIE A DATA	16
3.1 TÉMA A VÝZKUMNÁ OTÁZKA.....	17
3.2 VYMEZENÍ ČASOVÉHO OBDOBÍ.....	17
3.3 VÝBĚR DAT A ZDROJŮ.....	17
3.4 METODA VÝZKUMU.....	18
3.5 ANALÝZA DAT.....	19
4. ANALYTICKÁ ČÁST	21
4.1 PŘÍMÁ VOLBA BUDE!.....	21
5. ANALÝZA RÁMCŮ	24
5.1 MASTER FRAME: ZACHOVÁNÍ TRADICE.....	28
5.2 DÍLČÍ RÁMEC: ZMĚNA ÚSTAVY.....	31
5.3 DÍLČÍ RÁMEC: ZMĚNA PRAVOMOCÍ PREZIDENTA.....	36
5.4 RÁMEC Č. 4: ZAPOJENÍ VEŘEJNOSTI DO POLITICKÉHO ŽIVOTA.....	40
5.5 RÁMEC Č. 5: ZVOLENÍ URČITÉ OSOBY.....	42
5.6 RÁMEC Č. 6: KRITIKA POSLEDNÍ VOLBY PARLAMENTEM.....	45
ZÁVĚR	48
ZDROJE	51
<i>Tištěné zdroje</i>	51
<i>Elektronické zdroje</i>	52
<i>Citované rozhovory</i>	55

I. Úvod

V České republice volíme prezidenta přímo od roku 2013. Právě přímá volba se stala jedním z témat, které zaplnilo politickou diskuzi především okolo let 2010-2012. Co ale vedlo české politiky a političky k prosazení přímé volby prezidenta a kdo naopak přímou volbu nepodporoval? Jaké důvody se pro české politiky a političky staly zásadními pro zavedení této volby? Tyto otázky jsou shrnuty pod výzkumnou otázku této práce: Jak čeští politici a političky obhajovali změnu způsobu volby prezidenta? Práce čtenáře seznámí s konkrétními významy, které politici a političky v diskuzích o přímé volbě prezidenta využívali a jakým způsobem argumentovali pro, či proti zavedení přímé volby prezidenta

Po téměř 10 letech můžeme vidět, zda se stala přímá volba prezidenta přínosem pro naši demokracii, či nikoliv. Pro některé politiky bylo v té době toto téma velmi důležité, ale dnes přímá volba čelí velké kritice, dokonce je některými politiky považována za neuváženou změnu, kvůli které teď česká exekutiva trpí (Dvořák 2019). Prezident Zeman vyhrál prezidentské volby v roce 2018 pouze o 150 tisíc hlasů, což na krátkou chvíli polarizovalo společnost (Český statistický úřad 2018). Přestože český prezident nemá z hlediska Ústavy příliš velké pravomoci, disponuje silnou soft power a působí na veřejné mínění. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zjistit a zkoumat, jaké argumenty politici a političky používali k obhájení přímé volby a co je vedlo k jejímu zavedení v roce 2012. Rámování argumentů politiků je zde využito ve smyslu odkrytí jejich významů, nikoliv ve smyslu odhalení dopadů argumentů na veřejnost, jež byly rámovány médii.

Politici pro obhájení přímé volby, ale i pro zachování volby nepřímé používali mnoho argumentů.

„Přímá a nepřímá volba prezidenta, já musím říci jako člověk ctící docela tradice, tak se spíše kloním k nepřímé volbě prezidenta, mimo jiné i proto, že nepřímo byl volen prezident Masaryk, prezident Beneš.“ (Petr Nečas 2010a)

Jak souvisí T. G. Masaryk s přímou volbou prezidenta? Masaryk je chápán jako model ideální osobnosti, která by měla reprezentovat stát. V českém prostředí je stále velmi vážený a mnoho politiků se odkazovalo právě k němu. S Masarykem je nezbytně spojen ideál první republiky, jenž se stal výchozím argumentem pro diskuzi ohledně zavedení přímé volby prezidenta.

„První republika je pro Čechy ("Čechoslováky") pojem. Je to období, které rádi vyzdvihujeme a dáváme za příklad. Je to dáno "ryzostí" té doby, nebo spíše tím, že novodobá česká historie bohužel lepší kapitoly nenabízí a je jinak plná nesvobody a útlaku z té či oné strany.“ Sděluje Vladislav Dudák (Dudák 2012).

Ideál první republiky přežil oba totalitní režimy, komunismus a nacismus, proto ho můžeme považovat za silný vzor. Právě proto se k němu politici vrací ve snaze zachovat původní hodnoty a svobodu. Odkaz k první republice, zachování tradic a konzervatismus byly v debatách o zavedení přímé volby nejrozšířenější, byť to z argumentů na první pohled nebylo poznat.

Práce je rozdělena do tří částí. Kontextuální část, nazvaná *„Cesta k přímé volbě“*, čtenáře uvede do vývoje přímé volby, od roku 1989 do 2010, shrnu v ní předložené návrhy, názory odborníků na přímou volbu a téma tak zasadím do kontextu dění v dané době. Tato část je rozdělena na tři podkapitoly, první, druhou a třetí vlnu debat. První vlna debat začala v roce 1989, kdy přímou volbu podporovali komunisté s cílem zvolení Ladislava Adamce, a skončila rokem 1993 po znovuzvolení Václava Havla. Druhá vlna debat se začala v roce 2002, kdy Havlovi končil prezidentský mandát, a tak se téma přímé volby opět dostalo do dění. Tato vlna debat trvala do roku 2003, kdy byl zvolen prezidentem Václav Klaus. Třetí vlna diskuzí se objevila v roce 2007 s blížícím se koncem mandátu Klause a trvala až do roku 2010, tehdy se téma přímé volby stalo daleko vážnější.

Druhá část práce je teoretická. Jelikož v analytické části budu pracovat s teorií rámování, tato teoretická část se bude věnovat právě jí a s rámováním spojeným pojmům, což je například pojem diskurz. Způsob vyložení informací za účelem prosadit

určitou věc je pro tuto práci klíčový, proto je diskurzu věnována jedna kapitola. V této práci využiji teorii rámování podle Snowa a Benforda, podle jejichž rozdělení rámců se budu držet i v samotné analýze. V této práci je rámování chápáno jako určitý strategický proces, strategické chování, pomocí kterého chtěli politici přesvědčit voliče k přijetí přímé volby prezidenta.

Třetí část práce je analýza. Zde budu vycházet především z databáze Anopress, která umožňuje přístup ke všem odvysílaným debatám v daném období. V průběhu analýzy budu odkrývat používané rámce pro obhájení přímé volby prezidenta a jednotlivé argumenty zařazovat. Analýza bude rozdělena dle jednotlivých rámců a každý argument bude zasazen kontextu dění. Některé argumenty v sobě mohou skrývat mnoho významů, které se touto analýzou pokusím odkrýt.

Jaké argumenty se staly klíčové pro zavedení přímé volby prezidenta v roce 2012 a jak politici a političky přímou volbu obhajovali? Na tyto otázky odpovím v poslední části práce, kde shrnu výsledky analýzy. Zjistím, jak bylo toto téma rámováno a interpretováno společností. Práce čtenáře seznámí s konkrétními významy, které byly k zavedení přímé volby formulovány.

1. Cesta k přímé volbě

1.1 První vlna debat

Téma přímé volby prezidenta ve střední Evropě není ničím neobvyklým. Prezidenta volí přímo například občané Polska, Slovenska, Slovinska nebo Makedonie. V České republice se první myšlenka objevila už v roce 1989 při formování Ústavy České republiky, konkrétně po listopadových událostech, kdy komunisté chtěli využít relativní popularity Ladislava Adamce a zvolit ho prezidentem namísto méně známého Václava Havla (Kubát 2003: 97). Komunisté sice tehdy měli jasnou většinu v parlamentu, ale věděli, že pokud zvolí svého kandidáta, Ladislava Adamce, strhne se vlna demonstrací a stávek. Proto začali podporovat přímou volbu, protože doufali, že by právě přímá volba mohla hrát ve prospěch Adamce, a to hlavně ve venkovských oblastech, nikoliv v Praze. Komunisté překvapivě navrhli přímou volbu, která mohla Havlovi zkomplikovat cestu na Hrad. KSČ interpretovala přímou volbu jako významný vklad k budování nové politické kultury a strana cítila novou šanci, jak se opět chopit iniciativy (ČT24 2019). Nicméně dnes je zřejmé, že komunisté tehdy svůj vliv na venkově přeceňovali. Delegace Občanského fóra vedená Petrem Pithartem komunistický návrh odmítla a vyslovila se pro volbu prezidenta Federálním shromážděním, což bylo v souladu s platnou Ústavou (Mlejnek 2012).

Po parlamentních volbách v roce 1992 opět téma přímé volby přichází do dění. Občanské hnutí se totiž začalo obávat, že by Václav Havel na jaře roku 1993 nemusel být znovuzvolen. Proto OH iniciovalo podpisovou akci na podporu přímé volby. Tehdy sám Václav Havel přímou volbu podporoval (Kubát 2003: 97). Václav Havel byl ale u veřejnosti tak oblíbený, že by vyhrál i přímou volbu. Odborníci se v této době vyjadřovali vůči přímé volbě negativně, obávali se především dualizace moci – nárůst moci premiéra i prezidenta. Prezident by mohl představovat větší politickou autoritu než premiér, který se opírá o parlamentní většinu (Koudelka 1999: 231). Václav Havel v roce 1992 sepsal dokument *Několik poznámek k české ústavě*, ve kterém se zamýšlel, že by prezident měl být vybaven určitou legitimitou, aby mohl hrát na politickém poli

roli arbitra nebo tlumiče sporů. Tvrdil, že by tato legitimita měla být odlišná od legitimacy vlády, což by právě přinesla přímá volba. Nicméně v závěru dokumentu Havel zjišťuje, že odlišnou legitimitu by prezident získal i zvolením v obou komorách parlamentu. Jan Kysela na to reagoval tím, že tato úvaha o propojení legitimacy, role a kompetencí je ve veřejném prostoru výjimkou (Kysela 2013).

1.2 Druhá vlna debat

V roce 2002 se Václav Havel s blížícím se koncem svého prezidentského mandátu začínal opět k přímé volbě prezidenta vyjadřovat. Argumentoval tím, že v podstatě všechny ústavní, státní, veřejnoprávní i samosprávné funkce jsou produktem soutěže politických stran ve volbách do zastupitelských sborů. Proto by bylo pro politickou stabilitu důležité, aby jedna z nejvyšších funkcí měla přímý mandát od občanů, a tedy jiný typ legitimacy než ostatní, protože prezident, volený parlamentem je vlastně jeho odvozeninou, tak jako vláda. Havel argumentoval i tím, že na výsledek prezidentských voleb má vliv výsledek voleb parlamentních, což z hlediska systému brzd a protivah není správné. Tvrdil také, že prezident může mít tytéž pravomoci, které měl prezident v té době, a odkazování na kompletní změnu ústavy byla jen výmluva těch, kteří si přímou volbu nepřáli (Havel 2002).

V roce 2002 také skončila opoziční smlouva mezi ODS a ČSSD. Přestože ODS byla dlouhodobým odpůrcem přímé volby, po neúspěšných volbách do Poslanecké sněmovny se k přímé volbě přiklonila. Výhrady ODS k přímé volbě byly především spojeny s obavou o osud demokracie v České republice. Dle návrhu Ústavy České republiky byl prezident osobnost volená parlamentem, která udržuje tradičně vyvážené vztahy s parlamentem a vládou. ODS zaujímala názor, že přímá volba prezidenta by dala vzniku druhému, konkurenčnímu centru výkonné moci, která by posléze navzájem čelila konfliktním situacím. Tyto konflikty by mohly být ještě více eskalovány, obzvláště pokud by prezident stál mimo stranický systém, a tedy mimo zformulovaný politický program. Takové uspořádání by naopak vnášelo do politického systému nestabilitu a prvek nebezpečné vypočitatelnosti, jak ukazují některé postkomunistické země střední a východní Evropy (Hloušek 2008: 274). Důvodem, proč ODS přišla

s návrhem na zavedení přímé volby, byla především možná kandidatura Václava Klause na Hrad (Kysela 2013).

Václav Klaus, tehdejší předseda ODS, se v komentáři pro Lidové noviny ale vyjádřil takto:

„Nevěřím svým očím, když vidím, že se jedna skupina našich politiků snaží vyhrát parlamentní volby na základě tématu přímé volby prezidenta. Přímá volba v České republice nemá tradici, ještě nikdy v historii u nás nic takového nebylo, neodpovídá tomu ani celek našeho ústavního systému a je naprosto evidentní, že je to v dnešní době pokus o jednu konkrétní volbu, respektive nevolbu.“ (Klaus 2002)

Poslanci této strany se domnívali, že by Klaus měl větší šanci uspět právě v přímé volbě, a návrh ospravedlnili tím, že by nebylo možné zvolit zákonodárným sborem, ve kterém bylo zastoupeno více politických stran, výraznou a charismatickou osobnost, vyhovující většině veřejnosti. Mezi problémy volby zákonodárným sborem uvedli např. loajalitu k dané politické straně, nevýraznost kandidáta či situace, kdy určitá politická strana hájí svého kandidáta, a tak by mohlo dojít k patové situaci a nebyl by zvolen žádný kandidát. Navrhovatelé zákona však nechtěli snížit vliv politických stran, a proto ve svém návrhu opět zmiňují možnost navrhnout kandidáty mimo občany starší 18 let, také politickými stranami či hnutími. Právě k nominaci politickou stranou by stačil podpis 10 poslanců či 10 senátorů a k nominaci od občanů 20 000 podpisů (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2002c). Tento návrh, předložený v roce 2002, se nezabývá otázkou pravomocí prezidenta republiky, jak sděluje Jiří Pospíšil na zasedání poslanecké sněmovny v tomtéž roce:

„Samozřejmě je možné diskutovat i o změnách pravomocí a kompetencí hlavy státu, jejichž změnu však nepovažujeme za nutnou podmínku zavedení přímo volby hlavy státu.“ (Pospíšil 2002, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2002d).

Zajímavostí v tomto návrhu byla jednokolová volba, která by, jak se navrhovatelé domnívali, zajistila zvolení nejvíce výrazné a kvalitní osobnosti, protože zde nebudou uplatněny tzv. negativní hlasy. Negativní hlasy můžeme najít ve volbě dvoukolové, kdy

ve druhém kole jsou voliči nuceni volit kandidáta, který neodpovídá jejich politickým preferencím a volí tak „menší zlo“ (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2002e). Poslanci ODS jednokolovou volbou chtěli opět nahrát zvolení Václava Klause (ČT24 2013).

Podobný návrh také předložili poslanci KDU-ČSL, ČSSD A US-DEU. Návrh se lišil pouze ve způsobu volby, a to volbou dvoukolovou, s případným rozhodnutím losu. Stěžejním bodem pro navrhovatele byla opět otázka legitimacy prezidenta, u které se domnívali, že prezident zvolený občany bude více nadstranický a bude reprezentovat všechny občany (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2002a). Česká strana sociálně demokratická vnímala přímou volbu prezidenta republiky jako rozšíření účasti občana na správě věcí veřejných (Hloušek 2008: 272).

Všechny dosavadní návrhy neobsahovaly změny pravomocí prezidenta a ani nebyly detailně propracované, proto byly všechny zamítnuty. Jak zmiňuje i odborník Michal Kubát, všechny návrhy pro zavedení přímé volby prezidenta se objevovaly vždy před blížícími se prezidentskými volbami. Kubát kritizoval návrhy především v tom, že žádný z nich neobsahoval věcné odůvodnění, proč vlastně přímou volbu zavést. Vůči přímé volbě se vyhrazoval i tím, že prezident nepotřebuje silný mandát získaný přímou volbou (Kubát 2003: 3000).

1.3 Třetí vlna debat

Třetí vlna debat se začala objevovat v roce 2007. Návrh na přímou volbu podalo mnoho relevantních politických stran – ČSSD, Strana zelených, ODS a KDU-ČSL. Tyto návrhy už obsahovaly, na rozdíl od těch předchozích, určité změny pravomocí prezidenta. V návrhu poslanců ČSSD se například doplnila pravomoc prezidenta jmenovat předsedu a místopředsedu Nejvyššího správního soudu a do kontrasignovaných se přesunula možnost abolic. V návrzích se také objevovala otázka imunity prezidenta, která měla sloužit jen po dobu vykonávání úřadu (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2007a). Všechny návrhy obsahovaly odhady výdajů na uskutečnění přímé volby, v předchozích návrzích bychom rozpočet nenašli. Problematika prezidentského a parlamentního režimu se objevila v návrhu od Strany

zelených, kteří v návrhu psali, že by zavedení přímé volby nebylo popřením parlamentního systému, ale naopak jeho vhodným doplněním (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2008a). Prezident volený přímo by byl nezávislý na parlamentu, a tudíž by posílil ústavní systém ČR. Rozšířil by tak možnost občanů rozhodovat přímo o konkrétních věcech veřejných a posílila by se tak důvěra občanů ve stát. V návrhu poslanci argumentovali i tím, že změna volby prezidenta republiky na přímou neznamena změnu systému na prezidentský, neboť s tímto způsob volby prezidenta souvisí pouze zprostředkovaně. Přímá volba dává hlavě státu pouze jiný druh legitimacy ve vztahu k politickým stranám (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2008a).

Politolog Michal Kubát na toto tvrzení o vhodném doplnění parlamentního systému reagoval opačně. Zastával dichotomii: typ režimu – způsob volby prezidenta a tvrdil, že pokud je Česká republika parlamentním režimem, musí i prezident být volen nepřímou. Tvrdil také, že by se ani participace občanů nezvýšila, právě kvůli častému konání voleb. Návrhy podané do roku 2010 byly často kritizované za absenci změny prezidentských pravomocí (Kubát 2003: 3000). Nicméně jak tvrdil odborník Miroslav Novák, je otázka, zda v českém parlamentním systému prezident vůbec vyšší legitimitu potřebuje. Prezident, který by měl příliš velkou legitimitu, by mohl snadno podlehnout prezidentskému politickému aktivismu a oslabit tím křehké mechanismy české demokracie (Novák 2001).

Hlavní období diskuzí o přímé volbě prezidenta se odehrálo v letech 2010-2012. Toto období bude analyzováno v druhé části práce.

2. Teoretická část

2.1 Diskurz

Význam slova diskurz je pro tuto práci klíčový. Protože jsem v této práci už několikrát slovo diskurz použila, v následující kapitole vysvětlím jeho obecný význam, konkrétní význam a použití ve své analýze.

Diskurz můžeme obecně popsat jako soubor výpovědí, které tvoří jakoukoli rozpoznatelnou řečovou událost. Jsou to specifické principy řečového systému, podle nichž je v určitých časových obdobích reprezentována realita (Amaglobeli 2017: 18). Každý typ diskurzu je produkován v určitém typu rámce. Rámec je struktura, pomocí které vnímáme a dáváme smysl objektivní realitě, jinak řečeno, pomocí rámců konstruujeme to, co je definováno jako realita. Rámce konstruují také myšlenky a koncepty a určují náš styl myšlení, mimo to fungují naprosto automaticky a nevědomě. Rámování je proces, kterým komunikační zdroj (v tomto případě politik) definuje daný politický problém (Kaufman et al: 2013). Tomuto procesu se podrobněji budu věnovat v další části práce.

Samotný pojem diskurz je velmi populární, ale mnoha kritikům se jeví jako nejednoznačný. Tradičně bývá spojován spíše s projevy mluvenými než psanými (Schneiderová 2016: 20). Slovo diskurz vzniklo z latinského slova *discurrere*, což znamená promlouvat. Ve významu rozprava – určitá metodika uvažování jej proslavil filozof René Descartes (Velký sociologický slovník 1996). V komunikaci existuje mnoho diskurzů na různých úrovních (Kraus 2003: 10). Podle Krause je diskurz nutno chápat jako princip a společensky uznávanou formu utváření smyslu textů v určitém konkrétním užití (Kraus 2004: 17). Při interpretaci výzkumu diskurzu se účastníci nemohou spoléhat na to, co je napsáno nebo řečeno, protože za přirozených okolností se texty vyskytují a jsou chápány v jejich diskurzních prostředcích, které zahrnují všechny jazykové, situační, sociální, psychologické a pragmatické faktory, jež ovlivňují interpretaci jakéhokoliv případu použití jazyka (Biber et al 1999:4).

V současné době existuje mnoho pojetí diskurzu, ale můžeme říct, že platí i obecné rysy diskurzu. Společným jmenovatelem je ve všech případech užití tohoto pojmu v oblastech užívání jazyka v textech, v dorozumívání a v interakci (Schneiderová 2016: 20). Mezi obecné rysy patří také schopnost diskurzu přenášet informace, jejichž význam se tvoří v průběhu konverzace autora a příjemce. Tato práce se však o přenos významu během konverzace nezajímá, zajímá se spíše o produkci diskurzu v rovině autora. Diskurz je v této práci třeba chápat jako způsob vyložení informací za účelem prosadit určitou věc.

2.2 Politický diskurz

Pro správné pochopení musí být nejdřív definován předmět této práce, tedy co přesně politický diskurz je a jak s ním budu pracovat. Nejdříve je třeba říct, že velká část studií politického diskurzu se týká právě textů a debat profesionálních politiků nebo politických institucí (tj. prezidenti, premiéři, členové vlády a parlamentu) (Van Dijk 2002: 20). Politický proces obvykle zahrnuje přesvědčování a vyjednávání, používání jazyka může vyvolat pocity autority, legitimacy, konsensu atd., což je pro politiku neodmyslitelné. Nabízí se tedy otázka, jaká je role jazyka? Lidské nadání pro jazyk má funkci ukazovat, co je ve sdělení považováno za výhodné a co ne, implicitně pro danou skupinu (Chilton 2004: 3).

Politický diskurz můžeme chápat jako určitou formu politické akce. Častokrát s politickým diskurzem souvisí i diskurz mediální. Mediální sféra je dnes ovlivněna mnoha subjektivními faktory, jež se na zobrazování společenské reality podílejí. Jednotlivá média prezentují a vyjadřují skutečnosti mnoha odlišnými způsoby. Jsou to nejen mluvené projevy, ale i psané texty v novinách obsahující speciální fráze, jež donutí čtenáře danou problematiku pochopit určitým způsobem – nejlépe shodným s daným médiem (Schneiderová 2016: 91). Žánry médií ne vždy souhlasí se žánry politiků, a proto se jim politici musí často přizpůsobovat. V dnešní době elektronická, ale i tištěná média umožňují lidem vnímat a sledovat velké množství politických debat, zpráv, textů nebo vzkazů a je to vlastně nejrozšířenější způsob, jak se s politikou

v běžném životě setkat. Mediální diskurz, přestože je s politickým diskurzem úzce spojený, není pro tuto práci tolik důležitý, protože tato analýza se týká přímých promluv politiků v médiích, nikoliv jejich interpretace médií, tím pádem nejsou médií nijak ovlivňovány.

Vraťme se k politickému diskurzu. V této práci pracuji s diskurzem ve smyslu zkoumání projevů politiků k tématu zavedení přímé volby prezidenta. Pojem diskurz je chápán jako souhrn způsobů, kterými se mluví o daném problému – o zavedení přímé volby prezidenta. Diskurz o obhajobě přímé volby prezidenta tvoří politici a političky, kteří tuto změnu obhajovali. Každý politik v rámci obhájení přímé volby prezentuje skutečnost odlišným způsobem dle toho, co je podle něho nejdůležitější a co chce veřejnosti předat. Může se tak stát, že politik bude opomíjet všechny negativní aspekty problému a vyzdvihovat ty pozitivní, snaže se danou věc obhájit. Když to shrnu, pod pojmem diskurz zavedení přímé volby prezidenta si představuji právě argumentaci a interpretaci politiků, kteří změnu obhajovali. Nejvýznamnějšími a hlavními aktéry tohoto diskurzu jsou právě politici. Jak už bylo zmíněno výše, výzkumným problémem této práce je zjistit, jak čeští politici a političky obhajovali zavedení přímé volby prezidenta, k čemuž dojdou pouze tak, že budu sledovat jejich diskurz, projevy, obhajoby a řešení potencionálních problémů s přímou volbou spojených.

2.3 Teorie rámování

Tato kapitola se týká samotné teorie rámování. Teorie rámování v této práci pomůže dojít k odpovědi na výzkumnou otázku, tedy zjištění, jak čeští politici a političky obhajovali zavedení přímé volby prezidenta. Koncept rámování se využívá v mnoha analýzách mnoha způsoby. Na začátku této kapitoly se budu věnovat teorii rámování obecně a postupně ji budu směřovat konkrétněji, jak je koncept rámování v této práci použit a jak mi k odpovědi na výzkumný problém pomůže. Teorie rámování poskytne způsob, jak propojit ideje a sociální konstrukci myšlenky s organizačními a politickými procesními faktory. Rámování mi pomůže odkrýt „rámce“, kterými naše politické elity argumentovaly.

Koncept rámování poprvé předložil Gregory Bateson v roce 1972 a označil ho jako metakomunikační prostředek. Ukázal, že interakce vždy zahrnuje interpretační rámce, v nichž účastníci definují, jak by měly být chápány činy a slova druhých (Oliver a Johnston 2000: 3) Rámování popisuje výklad obsahu v určitém konceptu a souvisí s tradicí stanovování agendy, ale rozšiřuje výzkum tím, že se zaměřuje spíše na podstatu řešení problémů než na konkrétní téma.

„Základem teorie rámování je, že média zaměřují pozornost na určité události a poté je umísťují do nějakého významového pole.“ (Arowolo 2017: 1).

Teorie rámování naznačuje, že to, jak je něco prezentováno publiku (v tzv. rámci), ovlivňuje rozhodnutí lidí, jak tyto informace zpracovat. Rámce jsou abstrakce, které uspořádávají nebo strukturují význam sdělení. Nejběžnější použití rámců je ve zprávách, kam média umísťují informace, které určitým způsobem rámují. Teorie rámování vysvětluje, že média vytvářejí tento rámeček pomocí sdělování zpráv, které mají předdefinovanou a úzkou kontextualizaci. Tyto rámce jsou navrženy tak, aby zlepšily porozumění občanů, nebo se používají jako kognitivní zkratky k propojení tématu ve větším obraze (Mass Communication Theory 2017). To, co děláme a jak jednáme vůči různým předmětům, které se vyskytují v našem běžném životě, závisí v nemalé míře na tom, jak jsou zarámované (Snow et al. 2018: 393).

Pokud bychom se měli posunout od obecného konceptu rámování k užšímu, přejdeme ke konceptu sociálního hnutí, který souvisí s naším výzkumným problémem přímé volby prezidenta. Rámování aplikované na sociální hnutí ukazuje významy spojené s relevantními událostmi, aktivitami, místy a aktéry, což znamená, že tyto významy jsou obvykle sporné a vyjednatelné, proto jsou otevřené debatě a rozdílné interpretaci. Stejně tak i tento případ, zavedení přímé volby prezidenta, klade významy otevřené debatě a rozdílné interpretaci. Rámování konceptualizuje významy činnosti, které aktéři sociálního hnutí, stejně jako jejich odpůrci a média vykonávají (Snow et al. 2018: 395).

Vědci sociálního hnutí konceptualizují konstrukci významu použitím slova „rámování“. To označuje aktivní, procesuální fenomén, který implikuje jednání a spory

na úrovni konstrukce reality. Je aktivní ve smyslu, že něco dělá, a procesuální ve smyslu dynamického, vyvíjejícího se procesu. Výsledné produkty této aktivity rámování se označují jako rámce. Pojem „rámce“ při studiu sociálních hnutí je odvozen především z práce Goffmana, podle kterého rámce označují interpretační schémata, která jednotlivcům umožňují vyhledat, identifikovat a označit události v jejich životě. Rámce napomáhají tomu, aby události měly smysl (Benford a Snow 2000: 615). Rámce kolektivního jednání jsou konstruovány v rámci dílčích vyjednávání o společném pochopení některých problémů nebo situací, které aktéři definují jako potřebu změny. Dále určují, kdo nebo co je viníkem, formulují alternativní řešení sporné situace a naléhají na ostatní, aby společně jednali s cílem ovlivnění problému (Tamtéž: 615).

Aktéři sociálního hnutí se snaží ovlivňovat interpretaci reality před různým publikem. Lidské bytosti jednájí k věcem na základě významu, který pro ně věci mají (Blumer 1969: 2). Významy jsou odvozeny prostřednictvím sociální interakce a podléhají různým interpretacím. Předměty nemají žádný vnitřní význam, jejich význam je spíše vyjednáván, zpochybňován, modifikován a artikulován. Jinak řečeno, významy jsou sociálně konstruovány nebo dekonstruovány (Benford 1997: 410). Jedním z hlavních ohnisek sociálního hnutí jsou politické příležitosti. Týkají se především vztahů mezi změnami ve struktuře politických příležitostí, jako jsou změny v institucionální struktuře nebo neformálních vztazích politického systému (Snow et al. 2018: 395).

V této práci je rámování chápáno jako určitý strategický proces, strategické chování, pomocí kterého chtěli politici přesvědčit voliče k přijetí přímé volby prezidenta. Tyto strategické procesy jsou spojeny právě se sociálními hnutími. Rámce jsou vyvíjeny s účelem dosažení konkrétního cíle, v tomto případě získání příznivců přímé volby. Snow charakterizoval strategické snahy organizací sociálního hnutí o propojení jejich zájmů a interpretačních rámců s jejich zájmy jako procesy sladění rámců (Benford a Snow 2000: 628). Politické rámce jsou vnímány a studovány jako ucelené interpretace politického problému, který obsahuje definici problému a strategii jeho řešení (Dekker 2017: 127).

Entman říká, že pomocí konkrétních rámců se může význam sdělované informace změnit. Může se jednat o prosazování konkrétního názoru, ovlivňování vyznění informací nebo dokonce manipulace s lidmi. Rámování je důležitým nástrojem pro tvorbu komunikace, avšak je důležité si uvědomit sílu rámování například v oblastech masových médií nebo politiky. Právě rámování může být mocnou zbraní politiky, což je důvod, proč je v této práci rámování využito jako koncept strategického jednání (Entman 1993: 55). Lidé totiž vždy volí rám, který je jim bližší a který reflektuje jejich přesvědčení, ideové nastavení či kulturu (Tamtéž: 53).

2.4 Konstrukce významu rámování

Co se týká konstrukce rámování, existuje několik způsobů od různých autorů, jakými se dají rámce využít. Například Snow a Benford rozdělili rámcové úkoly na diagnostické rámování, prognostické rámování a motivační rámování. V této práci se budu zabývat pouze diagnostickým a prognostickým rámováním.

Diagnostický rámeček stanovuje konkrétní problém, tj. v mém případě, co vlastně přímá volba znamená pro politický systém a co znamená její zavedení v českém parlamentním systému. Jedná se o identifikaci a přisouzení problému. Diagnostický rámeček tedy zahrnuje, jak politici ve svých výstupech vykládají přímou volbu prezidenta a dále jak ji podporují, nebo naopak kritizují (Benford a Snow 2000: 615).

Prognostický rámeček se týká řešení daného problému, tedy způsob, jakým přemýšlíme o řešení tohoto problému, změny způsobu volby prezidenta a jeho pravomocí, legitimacy. Pokud jsou změna pravomocí a nárůst legitimacy prezidenta definovány jako zdroj problému, prognostický rámeček by se soustředil na to, které mechanismy by společností pomohly změnu přijmout. Při rámcové analýze se předpokládá existence více interpretací diskutovaného problému (Tamtéž: 616).

Pokud uvedu konkrétní příklad diagnózy a prognózy, tak by diagnóza například znamenala, že v nepřímé volbě jsou voleni lidé, kteří by prezidentem zvoleni být neměli.

Prognóza by potom nesla takovou úlohu argumentu, že díky přímé volbě nebudou voleni lidé, kteří tam nepatří.

Benford a Snow se vzájemně propojují s Entmanem. Zatímco Snow a Benford přišli se třemi typy rámců (diagnostický, prognostický a motivační), Entman definuje čtyři funkce rámců: 1) definice problému, 2) kauzální interpretace, 3) morální hodnocení a 4) doporučení pro řešení daného problému (Entman 1993: 52). V této analýze mne na základě Benforda, Snowa a Entmana zajímá hlavně definice problému, a ačkoliv v tomto problému vidím i morální hodnocení, které Benford a Snow nesledují, často může být složkou právě diagnostického rámce. Při zkoumání tohoto problému mají určitou roli i ideologie, které je ale potřeba používat samostatně, a ne jako rámec, protože teorie ideologie má kořeny v politice a jejím studiu a ukazuje na koherentní systémy myšlenek. Teorie rámců má kořeny v lingvistických studiích a poukazuje na způsob, jakým sdílené předpoklady a významy formulují interpretaci konkrétní události (Benford 1997: 14).

Entman přichází s rámováním jako s vědomým procesem, jehož primárním záměrem je poukázat na sílu komunikace a schopnost propojit různé teorie a koncepty.

„Rámování znamená výběr a zvýraznění některých aspektů událostí či témat a vytváření propojení mezi nimi k podpoře konkrétních definic, interpretací, hodnocení a řešení.“ (Entman 1993: 52)

Ve svém díle *Toward clarification of a fractured parafigm* rozlišuje 4 funkce, které mohou být v rámci zastoupeny. Komunikátor, text, příjemce a kultura. 1) Rám definuje situaci a označuje aktéra, co dělá a jaké jsou jeho zisky a náklady. 2) Rám odhaluje příčiny a spouštěče popsaného problému. 3) Rám hodnotí situaci morálně, na základě kulturních hodnot a idejí. 4) Rám navrhuje řešení a pravděpodobné důsledky jeho implementace (Entman 1993: 52).

Nyní se podíváme, jak rámování podle Entmana funguje. Prvním článkem je vždy komunikátor – původce sdělení, který ve svém sdělení použije rámce, v nichž, ať už vědomě, či nevědomě, vytváří úsudky a rozhoduje, co bude sdělovat. Je přitom vedený pomyslnými rámci, ve kterých je zakotven soubor jeho vlastních hodnot. Text

se poté dostane k příjemci, který text zhodnotí dle vlastního hodnotového systému, a může se stát, že text dále interpretuje odlišným významem, než byl původní záměr. Nicméně funkce rámců je občas obtížné odhalit, protože v některých větách se vůbec nevyskytují (Entman 1993: 53).

V politickém procesu je cílem aktéra právě prosadit své zájmy, zmanipulovat ostatní aktéry a zaujmout publikum, v tomto případě veřejnost. Výběrem správných rámců, tedy správným vyzdvihnutím a potlačením jiných aspektů, se zvýší šance na prosazení vlastních zájmů (Entman 1993: 52). Právě analýza rámování je vhodným nástrojem, jak záměry aktérů odhalit. Pozornost v této práci je věnována způsobům, jak politické elity zavedení přímé volby interpretovaly. Cílem této práce a analýzy rámování bude odhalit rámce, kterými političtí aktéři přímou volbu rámovali. K analýze můžeme přistupovat dvěma způsoby, deduktivním nebo induktivním přístupem. Pokud by byl v této práci použit deduktivní přístup, vycházela bych z hlavních argumentů předešlých politických debat a návrhů a hledala stejné či podobné argumenty ve finální podobě návrhu na zavedení přímé volby prezidenta a politické debatě. Pro tuto práci jsem ale zvolila přístup induktivní, který právě pomůže objevit škálu různých argumentů, které se v debatách objevovaly. Umožní mi to vidět množství rámců, které byly použity.

Práce se zabývá tématem, jak čeští politici a političky obhajovali zavedení přímé volby prezidenta. Teorie rámování je v této práci uchopena ve smyslu odkrytí významu interpretace přímé volby prezidenta v parlamentním systému veřejnosti. Cílem tohoto kvalitativního výzkumu je zjistit, jak jednotliví aktéři chápali přímou volbu, a odhalit rámce, které politické elity používaly při obhajování zavedení přímé volby prezidenta. Jinak řečeno, práce ukáže, jak jednotliví političtí aktéři sdělovali skutečnost, kterou podporovali, nebo kritizovali právě pomocí odkrytých rámců.

3. Metodologie a data

V první části textu jsem uvedla čtenáře do historického kontextu a nastínila teoretická východiska této práce. Následující kapitola se týká samotné metodologie

výzkumu. V této části popíšu, jak budu výzkum provádět. Nejprve je důležité určit téma a výzkumnou otázku. Výzkum musí být ohraničený určitým časovým rámem, jenž bude v následující části také popsán. Dále objasním výběr dat a zdrojů, které pro výzkum použiji. Metoda analýzy a postupy zpracování dat budou popsány v poslední části.

3.1 Téma a výzkumná otázka

Tématem této práce je zavedení přímé volby prezidenta v České republice. Snahy o její zavedení trvaly už od roku 1989, proto je pro tuto práci klíčové zjistit, jaké argumenty se staly zásadními pro její samotné zavedení v roce 2012.

Výzkumná otázka je stanovena takto: Jak čeští politici a političky obhajovali zavedení přímé volby prezidenta? Za cíl si kladu odhalit významy, které zkoumaní aktéři přisuzovali zavedení přímé volby prezidenta. Toto vytváření významů má i určité vnitřní mechanismy, pravidla a pravidelnosti procesu jejich vytváření. Předmětem práce je kromě zavedení přímé volby prezidenta i pojem diskurz, jenž souvisí s mnoha výzkumnými teoriemi. Diskurzu je věnována celá kapitola v teoretické části.

3.2 Vymezení časového období

Analyzované období je vymezeno do let 2010–2012. Rok 2010 jsem vybrala právě proto, že Občanská demokratická strana se ve svém programovém prohlášení před volbami do poslanecké sněmovny zavázala, že prosadí přímou volbu prezidenta, takže bylo jasné, že se politické diskuze budou ubírat z velké části tímto směrem. Přímá volba se také stala úhelným kamenem pro Věci veřejné, které po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 vytvořily vládní koalici s ODS a TOP 09 a přímá volba prezidenta se tak stala hlavním bodem politických diskuzí.

3.3 Výběr dat a zdrojů

Za účelem odhalení rámců a významů argumentů o přímé volbě prezidenta byly v analytické části práce zahrnuty politické debaty a rozhovory, které byly odvysílány ve

veřejnoprávních i komerčních médiích (např. Česká televize, Český rozhlas, Prima TV). Většinou se jedná o přepsané rozhovory či debaty, které jsou dostupné v databázi Anopress, ze které jsem čerpala. V databázi jsem hledala pomocí klíčového spojení *přímá volba prezidenta* a omezila jsem vyhledávání na období let 2010–2012 v TV a rozhlasu. Díky tomuto omezení jsem získala 1420 článků a zmínek, z nichž jsem po pročištění korpusu získala 130 relevantních rozhovorů a diskuzí, které byly obsahově kvalitní a rozsáhlejší. Pro samotné citování argumentů politiků a političek jsem pro analýzu využila nakonec 40 debat a diskuzí. K výzkumu nepoužívám žádné psané projevy, jako jsou např. články v novinách, zaměřuji se pouze na mluvené nebo přepsané slovo.

3.4 Metoda výzkumu

Metoda tohoto výzkumu je kvalitativní, její teoretický podklad tvoří teorie rámování. V práci analyzuji diskurz pomocí teorie rámování, jedná se tedy o analýzu rámování. Tato teorie obecně naznačuje, že to, jak je něco prezentováno publiku, má v sobě skrytý určitý význam, podle postoje člověka, který tvrzení sděluje. Nejběžnější použití rámců je právě v médiích, kde média umísťují a sdělují informace, jak chtějí, abychom je chápali. Teorie rámování byla interpretována mnoha autory, např. Goffman, Arowolo, Snow, Benford nebo Entman. Rámování v této práci bude použito ve smyslu odkrytí významů argumentů politiků a političek při debatách o změně způsobu volby prezidenta. Každý argument v sobě nese určitý rámeček toho, zda je osoba pro, nebo proti zavedení přímé volby. Takovým způsobem politici a političky rámovali své argumenty, aby přesvědčili občany k případné podpoře zavedení přímé volby, či naopak.

Pro tuto práci jsem vybrala rámování dle Snowa a Benforda, která úzce souvisí s teorií Entmana. Snow a Benford stanovili tři úlohy rámce, diagnostický, prognostický a motivační. V analýze využívám pouze diagnostický a prognostický, protože motivační složka je spjata s ideologiemi, které je ale třeba používat samostatně, ne jako rámce. Motivační složka vlastně argumentuje pro naše definice a odůvodňuje účast v definici.

Tuto složku a morální hodnocení častokrát najdeme v rámci diagnostickém (Benford a Snow 2000: 617).

Diagnóza se v argumentu objevuje tehdy, pokud argument sděluje popis aktuálního stavu a proč je právě tento stav problematický. Politici tedy stručně argumentovali, zda jsou pro, či proti přímé volbě a proč by právě tato volba měla být změněna. Prognóza se týká návrhu řešení daného problému, tudíž navrhuje změnu a co má změna přinést. Za prognózu můžeme určit například návrh na změnu Ústavy nebo zvýšení pravomocí prezidenta.

Koncept rámování od Snowa a Benforda jsem upravila pro tuto práci a přizpůsobila ho tak kontextu tohoto problému. Zatímco se Snow a Benford zabývali důsledky a sociálním hnutím, já rámuji argumenty osob. Pomůže mi to odhalit to, jaký problém stál za zavedením přímé volby.

3.5 Analýza dat

V následující kapitole popíšu, jak jsem postupovala při samotné analýze. Z vybraných přepsaných politických rozhovorů a debat jsem nejprve argumenty kódovala. Vznikly tak kategorie podobných významů, ze kterých jsem následně určila rámce. Jeden rámeček obsahuje několik argumentů, které nesou stejný či podobný význam. Argumenty, které konstruovaly stejný problém, jsem pro přehlednost zvýraznila stejnou barvou, tím vznikly kategorie o 6 různých barvách. Stejně barevné výrazy jsem si poté vypsala stranou a zkoumala, co mají společného. Určené rámce jsem pojmenovala podle hlavního problému, tedy tématu hlavního argumentu pro, či proti zavedení přímé volby, který jsem v debatách odhalila. Dále jsem zjišťovala, jak jsou vzájemně provázané a proč. Díky hlubší analýze vznikl tzv. *master frame*, neboli hlavní rámeček, jenž je vztahově spjat s pěti ze šesti analyzovaných rámečků. Dále jsem určila dva tzv. *dílčí rámce*, neboť byly přítomny po celou dobu analyzovaného období, stejně jako *master frame*. Ostatní rámce nebyly přítomny po celé analyzované období. Toto chronologické zastoupení rámečků jsem znázornila na časové ose, kde jsem vysvětlila přítomnost jednotlivých rámečků. K příkladné vizualizaci vztahů mezi rámci jsem

vytvořila grafické schéma, jež pomocí čar znázorňuje určité vzájemné propojení. V závěru práce shrnuji, jaké argumenty se staly výchozími pro zavedení přímé volby prezidenta v České republice a jak byla přímá volba rámována.

4. Analytická část

4.1 Přímá volba bude!

Rok 2010 byl v České republice rokem supervolebním. Konaly se volby do Poslanecké sněmovny, Senátu a obecních zastupitelstev. Rokem 2010 v analytické části začínám právě proto, že se ODS ve svém volebním programu pro volby do Poslanecké sněmovny, které probíhaly v květnu 2010, zavázala, že navrhne přímou volbu prezidenta (ODS 2010). Bylo tedy zřejmé, že se politická debata bude ubírat z velké části tímto směrem.

Před samotnými volbami probíhaly spíše okrajové diskuze o zavedení přímé volby prezidenta, během nichž politici sdělovali, zda by přímou volbu chtěli, či ne. Hlubší debaty se začaly vyskytovat až po volbách do Poslanecké sněmovny, kde vytvořila vládní koalice ODS, TOP 09 a Věci veřejné. Koalice se ve svém programovém prohlášení po volbách zavázala k zavedení přímé volby (Vláda České republiky 2010b). Věci veřejné měly přímou volbu prezidenta jako úhelný kámen ve svém programu a poslanci VV věřili, že pokud voliči jejich stranu zvolili právě díky zájmu zavést přímou volbu prezidenta, tak že budoucí jednání o jejím zavedení bude mít výsledek (Radiožurnál 2010a).

Sociální demokraté přišli s návrhem přímé volby, kdy by kandidáta mohlo navrhnout alespoň 40 poslanců, 17 senátorů nebo 50 tisíc občanů, prezidentem by byl pak zvolen ten, který by získal nadpoloviční většinu hlasů. Sociální demokraté byli v té době v opozici, nicméně vláda neměla ve sněmovně ústavní většinu, tedy 120 hlasů. Tento návrh nebyl vládní koalicí přijat, protože byl dle tehdejšího předsedy vlády Nečase sporný a špatně připravený. Neobsahoval důležitá ustanovení, jako je způsob podávání návrhů nebo ověřování a vyhlásování volby. V mnoha ohledech by dokonce volba prezidenta podle tohoto zákona byla nerealizovatelná (Radiožurnál 2010a).

V dubnu 2011 se zavedení přímé volby začalo vzdalovat. Blokovaly ho totiž spory o kompetence hlavy státu. Sociální demokraté trvali na úpravách, které odmítala

ODS. Jednalo se například o omezení beztrestnosti prezidenta nebo způsob, jak prezidenta sesadit (Šenkýř 2011).

9. června se vládní koalice shodla na přímé volbě prezidenta a začala pracovat na návrhu, který na podzim předložila Sněmovně (Radiožurnál 2011).

Po roce a půl od voleb do Poslanecké sněmovny, 14. prosince 2011, sněmovna schválila ústavní novelu zavádějící přímou volbu prezidenta. Ruku pro zákon zvedlo 159 přítomných poslanců, hlasování se zdrželi pouze komunisté.

„Jsem rád, že návrh prošel. Byl to závazek naší vlády. Sám jsem se ale nikdy netajil tím, že nejsem fanouškem přímé volby prezidenta. Jsem však rád, že tento úkol máme odškrtnutý,“ uvádí poslanec ODS a místopředseda ústavně-právního výboru sněmovny Marek Benda (Benda 2011).

Byly stanoveny tři volební varianty. Varianta 1 byla založena na jednokolovém většinovém volebním systému, kdy vítězí kandidát s nejvyšším počtem hlasů. Varianta 2 byla založena na dvoukolovém většinovém volebním systému, rozhodující by tedy byla nadpoloviční většina hlasů. V situaci, kdy by žádný z kandidátů nezískal dostatek hlasů, by se konalo druhé kolo, do kterého by postoupili dva nejlepší kandidáti, a rozhodl by vyšší počet hlasů. Varianta 3 by byla taktéž dvoukolová, založená na většinovém systému s tím, že hranice počtu hlasů získaných pro postup do druhého kola by byla stanovena na 12,5 %. Pokud by žádný kandidát nezískal potřebnou hranici, postoupili by dva nejlepší (Vláda ČR 2010b).

8. února 2012 odsouhlasil přímou volbu prezidenta i Senát. Ústavní novelu podpořilo 49 ze 75 senátorů. Pro vrácení zákona zpět Sněmovně bylo mnoho důvodů, ale pak by hrozilo, že by prezidentská volba nebyla vůbec.

„Pokud by se nestihl, tak by žádná volba nebyla. Po nějakou dobu by Česká republika byla v zásadě bez prezidenta. Nebylo by to ale žádné drama, protože v minulosti už takový stav nastal a ty pravomoci přebírají jednotliví ústavní činitelé, tak jak hovoří ústava.“ (Škromach 2012)

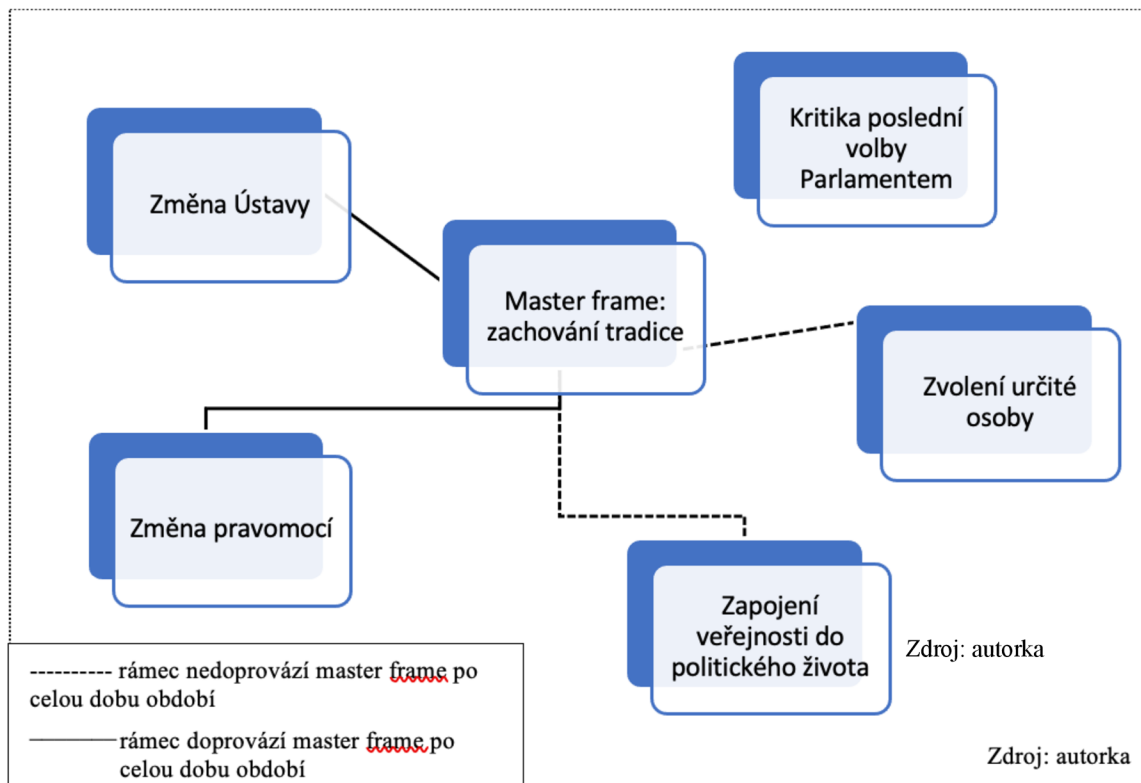
Stav, kdy byla Česká republika 4 týdny bez prezidenta, nastal v roce 2003, neboť byl Václav Klaus zvolen až na devátý pokus (Radiožurnál 2017).

Prezident republiky zákon podepsal 17. 2. 2012 a účinnosti nabyl 1. 10. 2012. Prezidentské volby v roce 2013 se staly prvními přímými volbami v historii České republiky (Zákony pro lidi 2022).

5. Analýza rámců

Tato část se týká identifikace a interpretace rámců argumentů politiků a političek v období 1.1. 2010–31.12. 2012. Představím zde 6 identifikovaných rámců a popíšu jejich význam. Analýzu doplňuje schéma analyzovaných rámců pro lepší znázornění vztahů mezi jednotlivými rámci a časová osa, ve které je znázorněno působení rámců v daném časovém období. Dále je zde vytyčena přítomnost diagnostických a prognostických rámců. Tato schémata slouží k lepšímu pochopení celé analýzy a důležitosti rámců.

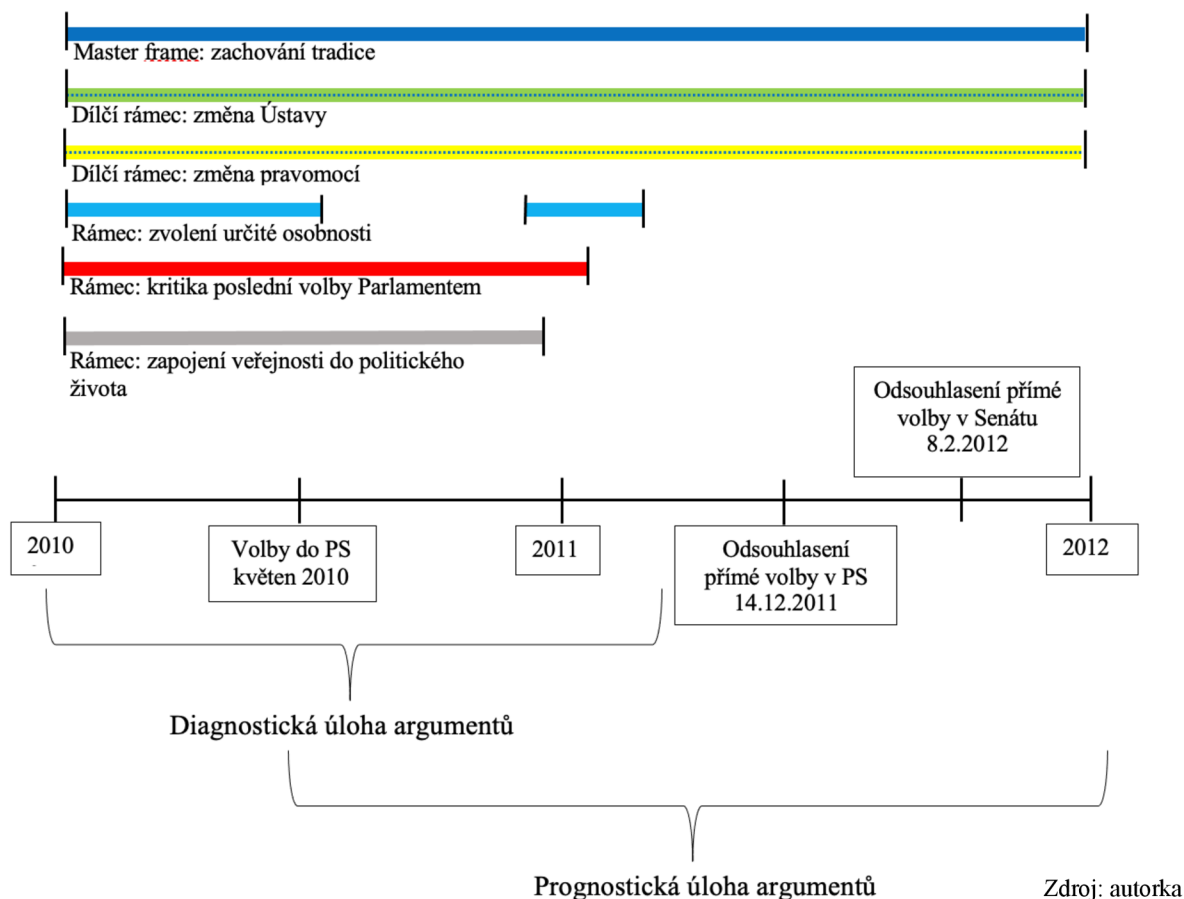
Schéma 1: Grafické rozvržení rámců

Tento obrázek graficky znázorňuje vztahy mezi jednotlivými rámci, které budu prezentovat. Stanovila jsem hlavní rámec – master frame: zachování tradice, se kterým souvisí další 4 rámce. Rámce změna Ústavy a změna pravomocí jsou rámci dílčími, protože master frame doprovází po celou dobu analyzované debaty. Rámec *změna*

Ústavy se tradic dotýká především ve smyslu možného přechodu z parlamentního na prezidentský systém, který pro naši republiku není tradiční. Rámec *změna pravomocí* se týká možného zvýšení, ale i snížení pravomocí prezidenta s odkazem na to, co je pro naši republiku tradiční. Ostatní rámce, jak je znázorněno v časové ose v další části, nedoprovázejí master frame po celou dobu debat, ale jsou s ním spjaty hlavně v roce 2010, proto jsou označeny přerušovanou čarou. V rámci *zapojení veřejnosti do politického života* politici argumentovali tím, že prezident je osobnost, kterou by si měli zvolit sami občané, aby měli skutečně pocit, že je to vážená osobnost, vhodná k reprezentaci jejich vlasti. Zde si můžeme všimnout opakovaného odkazu k osobnosti T. G. Masaryka a první republiky. V rámci *zvolení určité osoby* sice politici podporují přímou volbu, protože nechtějí, aby byl zvolen kandidát, který by měl velkou šanci ve volbě nepřímé, ale můžeme zde vidět důraz na charakter osobnosti, kterou by měl prezident být. Mírně se tu vyskytuje odkaz k ideální masarykovské osobnosti a můžeme si všimnout, že zde Masaryk svým způsobem nastavil kontext hodnocení. Politici měli tendenci srovnávat určité osobnosti s prezidentským ideálem – T. G. Masarykem. Jediný rámec, který nijak nesouvisí s tradicemi, je rámec *kritika poslední volby parlamentem*. Politici se zde neobraceli na první republiku a osobnost Masaryka, jako je tomu ve všech ostatních rámcích, ale jednali spíše na základě voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2003 i 2008, které byly podle mnohých nedůstojné a nereprezentativní, a nepřáli si, aby se něco takového opakovalo.

Časová osa rámování

Jednotlivé rámce se objevovaly v určitém období s určitým významem. Na začátku analyzovaného období, tj. na začátku roku 2010 se vyskytovaly argumenty hlavně diagnostické úlohy. V této době politici a političky jen odkazovali na určitý problém a popisovali aktuální problematický stav. Většinou se zde ještě neobjevovaly žádné návrhy na změnu a řešení problému a prognóza se objevovala minimálně. V období do poslaneckých voleb a krátce po nich se vyskytovaly především rámce *kritika poslední volby Parlamentem*, *zapojení veřejnosti do politického života* a *zvolení určité osoby*. Tyto rámce měly více diagnostickou než prognostickou úlohu a po roce 2010 už se v diskuzích téměř neobjevovaly. Důvodem bylo to, že se vládní koalice TOP 09, ODS a VV zavázala k tomu, že zavedou přímou volbu prezidenta, a diskuze se

otočila směrem k samotným pravomocím prezidenta a možné změně Ústavy. Rámec *zvolení určité osoby* se vyskytoval v období před volbami do Poslanecké sněmovny, protože pokud by volby vyhrála např. ČSSD, přímá volba by se shodila ze stolu a příští prezidentské volby by byly nepřímé. To znamená, že by měly větší šanci ke zvolení osoby, které by v přímé volbě šanci neměly. Rámec se znovu začal objevovat kolem roku 2011, ale už v jiném významu. Vyskytovaly se tu obavy o to, že bude prezidentem zvolen člověk jen díky své popularitě a lidé nebudou mít představu, co takový člověk může pro zemi přinést.

Master frame *tradice* a jeho dílčí rámce *změna pravomocí* a *změna Ústavy* se vyskytovaly v celém analyzovaném období. Prognostické argumenty těchto rámců se začaly objevovat po volbách do Poslanecké sněmovny v květnu 2010.

Po odsouhlasení přímé volby v prosinci 2011 argumenty začaly mít jiný směr. Jak bude samotná volba vypadat? Zde převažují už pouze rámce *změna Ústavy* a *změna pravomocí*. Změna pravomocí byla totiž kamenem úrazu celé debaty o přímé volbě prezidenta.

Po 14. prosinci 2011 se v diskuzích přestaly vyskytovat argumenty politiků a těžiště diskuze se přesunulo k Senátu. Začalo se také diskutovat o tom, kdo by byl vhodným kandidátem na prezidenta. Převažovaly diskuze nad „ideálními kandidáty“, protože v Senátu měla většinu ČSSD, která přímou volbu podporovala, tudíž se se zavedením přímé volby prezidenta trochu počítalo (Parlamentní listy 2011a). Hned první den po přijetí přímé volby prezidenta ve Sněmovně oznámil kandidaturu Miloš Zeman (Parlamentní listy 2011b) a kandidaturu připustil i Tomio Okamura (Parlamentní listy 2011c).

Díky časové ose můžeme vidět, že na začátku roku 2010 politici pouze sdělovali, zda jsou pro zavedení přímé volby, či nejsou a z jakého důvodu. Nepřicházeli s žádným řešením problému. Po květnových volbách 2010, kdy se téma přímé volby stalo daleko vážnějším, se diskuze otočily do prognostického směru a politici začali argumentovat s cílem situaci změnit a vyřešit tak spoustu problémů, které jsou v práci rámovány.

5.1 Master frame: zachování tradice

Tento rámec jsem jako master frame (hlavní rámec) stanovila proto, protože má širší rozsah a vliv na ostatní rámce. Promítá se do *rámců změna Ústavy, změna pravomocí, zapojení veřejnosti do politického života a zvolení určité osoby*. Tradice měly a mají v České republice stále silnou roli a promítají se do mnoha odvětví. Diskuze se v tomto rámci ubírala proti zavedení přímé volby ve snaze obhájit tradiční volbu v České republice.

Master frame zachování tradic se postupem času mění a nese jiný význam. Na počátku debaty se používá argument tradic jako tradiční nepřímá volba, kterou byl volen vážený a silný prezident Masaryk, a tak bychom ji neměli měnit. Argumenty tradic se také objevovaly s obavou o přechod k prezidentskému systému. Po roce 2010 už se argumenty v rámci zachování tradic týkaly změn Ústavy, které by znamenaly velký zásah do tradičního systému, a změna způsobu volby prezidenta už jako zásah do tradice nikomu nevadila.

Politici často argumentovali tradičním parlamentním systémem, jímž byl volen T. G. Masaryk i ostatní prvo- i druhorepublikoví prezidenti, s obavou zavedení prezidentského systému, který pro naši republiku není tradiční. Svobodné Československo by právě před 104 lety nevzniklo bez výrazné osobnosti Tomáše Garrigue Masaryka, a pokud ano, rozhodně by měl onen státní útvar jiný ráz než ten, který vybudoval Masaryk. Právě díky položeným ideovým základům Československa nás Masaryk ovlivňuje dodnes, inspiruje naše smýšlení, protože státy se udržují na ideálech, na jejichž základě vznikly (Pospíšil 2018: 95). To je důvod, proč se politici neustále odkazují k tradicím a volbě právě třeba T. G. Masaryka. Takto hovořil, v té době prezident, Václav Klaus o T. G. Masarykovi:

„Na Masaryka je třeba se dívat opravdu velmi široce. On není jednou osobou. On byl jednou osobou do první světové války, kdy odehrál v naší zemi úžasnou roli, nevím, jestli úplně doceněnou. Úplně něco jiného je budování státu, kdy se zásadním způsobem zasloužil o stát. A třetí věc je jeho vlastní prezidentování. (..) Není pochyb o

tom, že jeho role byla zcela unikátní, neopakovatelná v tom druhém. Vytvořit, vydupat ze země úplně novou zemi se nikomu podruhé nepodaří. V tom byl originální, neopakovatelný. Díky tomu není pochyb o tom, že je největší osobností 20. století, kterou naše země měla, a není ho dokonce ani s kým srovnávat.“ (Klaus 2007)

V naší republice se těší T. G. Masaryk velké vážnosti, a proto jeho osobnost politici používali jako argument proti zavedení přímé volby. Zásah do Ústavy by to z hlediska tradice byl velký. Ale prvorepublikový prezident byl z hlediska Ústavy o dost silnější než současný. Pouze on mohl například jmenovat premiéra, mohl stanovit počet ministrů nebo mohl sám rozpustit parlament. Masaryk nesl přirozenou autoritu a nikdo si nedovolil mu příliš oponovat. Tradici prezidentství založil Masaryk tak silnou, že by se první republika mohla označit za poloprezidentskou (Mlejnek ml. 2018).

V reakci na možný prezidentský systém argumentoval tradičním systémem první republiky Pavel Kováčik (KSČM):

„Tato diskuze samozřejmě bude v příštím volebním období zcela určitě, tak jak se bude prezidentská volba blížit, bude aktuální. A myslím si, že je třeba poopravit, jestliže přímo volený prezident má mít silnější mandát než zprostředkovaně volený prezident, pojďme mu dát doopravdy silnější mandát, anebo pojďme diskutovat, jestli tady chceme prezidentský systém, nebo jestli tady chceme nadále ten, na který jsme zvyklí z první republiky.“ (Kováčik 2010a)

První republika je spojená hlavně s T. G. Masarykem, který měl v tehdejší době poněkud odlišné postavení než současný prezident. Přestože formálně Masarykovy pravomoci byly minimální, měl takovou autoritu, že si je dokázal vytvořit sám, byl respektován a mohl tak výrazně zasahovat a řídit současnou politickou situaci. Pavel Kováčik v tomto argumentu zmiňuje výrok: *„pojďme mu dát doopravdy silnější mandát“*, což v překladu znamená, pojďme změnit Ústavu. V rámci tradic jsem odkryla další rámeček, rámeček změny Ústavy.

Zavedení přímé volby prezidenta by nutně neznamenalo změnu z parlamentního systému na prezidentský. Použil tedy Kováčik tento argument pro ovlivnění posluchačů k nepodpoření přímé volby z důvodu přechodu na prezidentský systém, který z hlediska

tradic není pro Českou republiku relevantní? Paradoxem je, že komunisté přímou volbu podporovali už od roku 1989. Rámec nese diagnostickou úlohu, jelikož odkazuje na současný stav a argumentuje ve prospěch určité změny.

Měsíc a půl do voleb do Poslanecké sněmovny se Petr Nečas (ODS) vyjádřil k přímé volbě takto:

„Přímá a nepřímá volba prezidenta, já musím říci jako člověk ctící docela tradice, tak se spíše kloním k nepřímé volbě prezidenta, mimo jiné i proto, že nepřímo byl volen prezident Masaryk, prezident Beneš.“ (Petr Nečas 2010a)

V tomto argumentu Petr Nečas opět odkazuje na tradiční zvolení Masaryka i Beneše, ale nepřímo byli zvoleni i jiní českoslovenští prezidenti, např. Gustav Husák, který ve Sněmovně lidu získal 195 platných hlasů a ve Sněmovně národů 75 platných hlasů. Přestože neměl žádného protikandidáta, byl zvolen nepřímo (ČRo 2008). Můžeme si všimnout, že každý argument spojený s tradicí volby z první republiky je spojený pouze v prezidentem Masarykem nebo Benešem a o prezidentech, kteří pro naši republiku nebyli tolik reprezentativní, se nezmiňují vůbec.

Petr Nečas podporoval roli tradice v naší republice, ale na druhou stranu byl k přímé volbě ambivalentní, to znamená, že pokud by došlo k většinové shodě o přímé volbě prezidenta, nestál by v cestě a souhlasil by. Jak sám sdělil v Otázkách Václava Moravce:

„Na druhé straně, bude-li dosaženo širší politické shody nad zavedením přímé volby, tak určitě já nebudu ten, kdo by nějakým způsobem se této změně stavěl do cesty.“ (Petr Nečas 2010)

Nutno dodat, že ODS dlouhodobě nebyla zastáncem přímé volby prezidenta, dalo by se říct, že byla i jejím odpůrcem, a to hlavně v 90. letech. Po volbách do Poslanecké sněmovny se stal Nečas předsedou vlády, začal přímou volbu podporovat a argumenty o tradiční volbě v ČR už nesděloval.

V únoru 2011 se začalo jednat o samotné podobě přímých voleb. Politici zásadně eliminovali okruh problematických bodů, například se shodli na dvou modelech volby. To znamená 1) senátní model - tak, jak se volí do Senátu s dvoukolovou volbou, a 2)

australský model, což je kombinace první jednokolové a dvoukolové volby. Zúžili také okruh pravomocí. Hovořilo se, že by přímo volený prezident měl mít větší pravomoci, nicméně by to mělo být naopak. Poslanci se shodli i v oblasti pravomoci milosti a tuto pravomoc by prezidentovi chtěli odebrat (Dolanský 2011).

I v tomto stádiu přípravy přímé volby se objevovaly argumenty odkazující na tradice. Např. opoziční poslanec Stanislav Křeček (ČSSD) v Nedělní Partii sděluje:

„Jestliže nebude mezi demokratickými stranami jasná dohoda o tom průběhu, tak bude lépe to nedělat, než jít do něčeho, co by vyvolávalo další problémy, další zesměšnění těch zákonodárných sborů. To je veliké riziko. Je to zásah do tradice, která tady trvá mnoho desítek let. To není tak jednoduché.“ (Stanislav Křeček 2011)

Stanislav Křeček zdůrazňuje výrokem „zesměšnění zákonodárných sborů“ nepovedené prezidentské volby v roce 2008, kdy byl Václav Klaus zvolen na šestý pokus (ve třetím kole druhé volby). Porazil ekonoma Jana Švejnara s počtem 141 hlasů, což je minimální počet hlasů potřebných k výhře (Aktuálně.cz 2008). V tomto rámci jsem odkryla ještě další rámec „kritika poslední volby parlamentem“, který plní diagnostickou úlohu, protože Křeček se v tomto výroku snažil varovat před neúspěchem právě s odkazem na nepovedené nepřímé volby. Nenavrhoval žádnou jinou změnu.

Odkazování na tradice a tradiční volbu z první republiky se vztahovalo pouze k jediné silné osobnosti Tomáše Garrigue Masaryka, jehož formální pravomoci byly velmi malé, ale díky své autoritě měl velkou politickou sílu. Přestože byl zvolen nepřímo, jeho zvolení si přála i široká veřejnost.

5.2 Dílčí rámec: Změna Ústavy

Rámec změna Ústavy se v analýze dotýká master framu tradic po celé analyzované období, proto je nazván jako rámec dílčí. Přestože o změně Ústavy politici nemluvili jako o zásahu do tradice, v argumentech se tento skrytý význam objevoval.

„Tak na tuto změnu je zapotřebí 120 hlasů ve sněmovně, to znamená je to změna ústavního zákona.“ Sděljuje František Bublan (ČSSD) na počátku roku 2010 (Bublan 2010).

Na začátku roku 2010 zde působila úřednická vláda¹ Jana Fischera, která vznikla po vyslovení nedůvěry kabinetu Miroslava Topolánka (ODS) koncem března roku 2009 a zemi měla řídit do předčasných sněmovních voleb na podzim 2009. Ústavní soud ale předčasné volby zrušil, a tak Fischerova vláda působila až do řádných voleb v květnu 2010, kdy ji vystřídala vláda Petra Nečase (Vláda České republiky 2009).

František Bublan dále sdělil, že se stále snažili získat 120 potřebných hlasů ve sněmovně a pokusy opakovali, právě aby docílili této volby (Bublan 2010).

Po řádných volbách do sněmovny v květnu 2010 Jana Bobošíková kritizovala přímou volbu a argumentovala hlavně právě nedostatkem potřebných hlasů:

„Já nevím. Na změnu tohoto zákona je tuším nutná ústavní většina a Petr Nečas, ať si nafukuje svaly, jak chce, tak tu ústavní většinu prostě nemá.“ (Bobošíková 2010)

Bobošíková byla k přímé volbě velmi skeptická a odmítala jakýkoliv zásah do Ústavy. V roce 2008 kandidovala na prezidentku za KSČM, ovšem po přednesu projevu ostatních zákonodárců svou kandidaturu stáhla, tudíž nijak nezasáhla do průběhu voleb. V roce 2013 kandidovala znovu, ale nesehnala potřebných 50 000 podpisů, proti čemuž vznesla námitku k Nejvyššímu správnímu soudu, který jí vyhověl (Ministerstvo vnitra 2012), a Bobošíková v první přímé volbě skončila na posledním místě se ziskem 2,39 % hlasů (Volby.cz 2013).

V Otázkách Václava Moravce se diskutovalo o tom, že čím více se o přímé volbě diskutuje, tím méně se koná. Na otázku odpověděl Vítězslav Jandák (ČSSD):

„Víte, já jsem optimista, pane Moravče, já si dokonce myslím, že se nám podaří prosadit přímou volbu prezidenta. Ale pro korektnost – je nutno říct další věc, že samozřejmě budeme muset měnit ústavu, a tam už si jistý nejsem, jestli se to podaří.“ (Vítězslav Jandák 2010)

¹ Neoficiální název pro vládu, jejíž složení se nezakládá na rozložení moci mezi politickými stranami a jako ministři v ní zasedají především nestraníční odborníci na příslušné resorty. Vzniká v nestabilních obdobích, aby překlenula období do předčasných nebo řádných voleb (Rexter 2020).

Jandák zde podpořil samotnou přímou volbu, ale ke změně Ústavy už tak optimistický nebyl, protože by změna Ústavy znamenala zásah do tradic a Jandák si byl jistý, že většina poslanců by si změnu Ústavy právě z tohoto důvodu nepřála.

Ústava České republiky je tzv. rigidní, což znamená, že ke změně textu Ústavy je potřeba složitější proces než ke změně běžného zákona. K přijetí ústavního zákona je potřeba 3/5 většina všech poslanců a 3/5 většina přítomných senátorů (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky 2022).

Společně se změnou Ústavy Jandák také poukázal na potřebnou změnu pravomocí, aby zde prezident nevykonával funkci tzv. „kladače věnců“, protože by určoval pouze ústavní soudce, bankovní radu a velel velmi malé armádě, což je podle Vítězslava Jandáka velmi malá věc, aby stála tolik peněz (ČT 24 2010b).

V diskuzích se často objevovaly i argumenty zmiňující přechod na prezidentský systém:

„Přímou volbu jsem vždycky podporoval, ale musíme si prvně říct, a to by mohla říct i ODS, jestli preferujeme, protože to se musíme také při tom zákonu při té úpravě ústavy rozhodnout, jestli budeme preferovat prezidentský systém, nebo jestli zůstaneme u parlamentní demokracie toho evropského nebo střeoevropského typu, protože to je docela důležité.“ (Kováčik 2010c)

Podle většiny politiků je definičním kritériem prezidentského systému způsob volby prezidenta – tedy přímá volba. Přesto největší modelový případ prezidentského systému tomuto způsobu volby neodpovídá. V USA se prezident volí prostřednictvím volitelů, kteří reprezentují voliče jednotlivých států Spojených států. Výsledky se potom sčítají tak, že ten z volitelů, který získá prostou většinu hlasů, získá všechny hlasy za daný stát. V prezidentských volbách zvítězí ten, pro něhož se vysloví nadpoloviční většina sboru volitelů (Říchová 2007: 70).

Přímá volba tedy nemusí znamenat nezávislost prezidenta na moci zákonodárné, ale je to způsob, jak formálně volit hlavu státu, která nedisponuje žádnými zvláštními výkonnými pravomocemi.

Lubomír Zaorálek (ČSSD) se k tomuto vyjádřil jasně:

„Jsme v parlamentním systému. A my nemáme zájem posouvat tento parlamentní systém směrem k prezidentskému. To by byla zásadní změna, a pokud někdo by chtěl takto změnit ten ústavní systém, tak to potom není věc nějakého jednoho hlasování o ústavním zákonu o nějaké daleko větší odborné debatě. Jestli chceme takto změnit ústavní instituce a ústavu.“ (Lubomír Zaorálek 2010)

V tomto argumentu si můžeme všimnout odkazu na tradiční parlamentní systém z první republiky. Změna ústavního zákona by potřebovala daleko větší odbornou debatu právě proto, že by se nejednalo jen tak o ledajakou změnu zákona, ale na tuto změnu by bylo navázáno mnoho dalších aspektů a byla by to velká změna z hlediska tradic.

Zaorálek dále dodal, že přímá volba automaticky neznamená, že by prezident měl být nějakou výraznější figurou, přestože se alespoň duchovně opírá o silnější podporu než prezident, kterého zvolili zákonodárci. Smysl přímé volby podle Zaorálka byl takový, aby se posílila určitá nadstranickost a nezávislost (ČT 2 2010).

„Já nevidím tak velký rozdíl mezi přímou a nepřímou volbou. Ta nepřímá je samozřejmě na rozložení politických sil a já si myslím, že mají lidi touhu, aby byla přímá volba, jako je na Slovensku a v jiných zemích, tak udělejme parametry zákonem a změnou ústavy a není to problém.“ (Přemysl Sobotka 2010)

Sobotka taktéž reagoval, že zavedení přímé volby nemusí znamenat přechod na prezidentský systém. Přímá volba dává každému prezidentovi silnější mandát, ale pokud žijeme v parlamentní demokracii, tak stejně rozhoduje parlament – v tomto případě dvě komory. Sobotka také tvrdil, že otevření Ústavy je nebezpečné:

„Uvidíme, ta diskuse je na začátku, takže nechme to dopředu, otevřít Ústavu je vždycky poněkud "nebezpečné", protože pak najednou si někdo rozhodně, že chce měnit článek číslo, já nevím kolik, a měnit i pravomoci Senátu či sněmovně nebo okleštit Senát, takže já bych počkal, až se konstituuje vláda a až se dokončí sněmovna, pak o tom se bavme a musí to být ústavní většina v obou komorách.“ (Přemysl Sobotka 2010)

Sobotka také následně potvrdil, že by rád kandidoval na post prezidenta (Český rozhlas 6).

„Po 20 letech naše Ústava by si zasloužila revizi, že asi ta vyváženost mezi hlavou státu, Sněmovnou a Senátem není úplně perfektně daná, že bychom spíše o přesunech některých pravomocí mohli diskutovat.“ (Schwarzenberg 2010)

Tehdejší předseda strany TOP 09 se odkazuje na samotnou revizi Ústavy. Ústava České republiky byla schválena 16. prosince 1992 a do roku 2012 byla měněna pouze 7krát. Změny se týkaly např. ustanovení 14 krajů jako vyšších samosprávných celků, jednorázové referendum týkající se vstupu do EU, Euronovela² a další nepatrné změny (Hamerský 2017).

Podobně reagoval také Petr Nečas (ODS):

„Já jsem již řekl, že možná by si vyžádala ústava po tolika letech fungování, pochází z podzimu roku 1992, nějakou rozsáhlejší revizi a vybalancování i poměrů mezi jednotlivými složkami ústavního systému.“ (Petr Nečas 2010)

Nečas tvrdil, že ve změně způsobu volby prezidenta se nevytváří důvod posunovat prezidentské pravomoci (ČT 1 2011).

V roce 2011 se začalo diskutovat o tom, jak bude samotná volba probíhat, tzn. vytvoření tzv. doprovodného zákona, který bude obsahovat technické záležitosti volby.

„My opravdu, chceme-li volit prezidenta za dva roky, tak musíme letos velmi rychle tu ústavní změnu projednat, protože v případě přijetí ústavní změny musí být přijat ještě doprovodný zákon, který upraví samotný průběh voleb.“ (Jiří Pospíšil 2011a)

O problému, jako bylo vytvoření doprovodného zákona, který bude obsahovat, jakým způsobem se bude volit prezident, se také hodně diskutovalo. Někteří jeho vytvoření vnímali jako kámen úrazu celé této problematiky s přímou volbou a někteří zase argumentovali, že to není žádný problém. Na jaře 2011 už bylo potřeba dosáhnout určité dohody, aby se mohlo o tomto doprovodném zákoně jednat a aby otázka *„Přímá volba: ano/ne?“* byla vyřešena.

Stanislav Křeček (ČSSD) vnímal právě vytvoření doprovodného zákona jako problém, na kterém by se zavedení přímé volby mohlo na dlouhou dobu pozastavit.

² Euronovela nadřadila vybrané mezinárodní smlouvy nad české zákony a současně přenesla vymezené pravomoci v některých oblastech z orgánů ČR na instituce EU.

„To je to nebezpečí. Víte, že změníme ústavu, řekneme v ústavě jednu větu a prezident se bude volit přímo, ale ten doprovodný zákon, kterým je ta technika, to může být problém.“ (Stanislav Křeček 2011)

5.3 Dílčí rámec: Změna pravomocí prezidenta

Debata o změně pravomocí prezidenta se v rámci debat o přímé volbě stala snad nejrozšířenější. Zásah do pravomocí prezidenta je zároveň zásah do tradic, které tu jsou zakotveny. Objevovaly se tu taktéž velké obavy z přechodu na prezidentský systém a z nového ohniska moci. Přerozdělení kompetencí prezidenta byl hlavní bod diskuze. Četně byly zastoupeny i argumenty o zvyšování pravomocí, pokud by měl prezident silnější mandát od lidu, ale také argumenty o jejich snižování.

Pavel Kováčik /KSČM/ podporoval přímou volbu už od 90. let a sám zmínil, že je třeba zamyslet se nad určitým přerozdělením kompetencí nejen prezidenta:

„Je třeba, aby proběhla diskuze nad přerozdělením kompetencí. Při úpravě ústavy tímto směrem se skutečně je třeba zamyslet nad smyslem a existencí a náplně a kompetencemi i ostatních orgánů státní moci a my jsme k té diskuzi připraveni. Přímou volbu prezidenta budeme vždycky podporovat.“ (Kováčik 2010b)

Tento argument plní diagnostickou úlohu, jelikož můžeme vidět, jak Kováčik argumentuje ve smyslu přínosu změny.

V diskuzi se objevovaly argumenty pro zvýšení pravomocí. Prezident by dle některých politiků, pokud bude mít od lidu silnější mandát, měl mít širší pravomoci. Ostatně jak sdělil pro ČT 24 Vítězslav Jandák (ČSSD):

„A potom taky prezident, který dostane mandát od velké části obyvatel, aby to byl pouze kladeč věnců, protože pouze určuje ústavní soudce, bankovní radu a velí velmi malé armádě, to je trochu malá věc.(...) Já si myslím, že by to bylo namístě, rozšířit ty pravomoci. Nedostat se samozřejmě tam, kde je, řekněme, francouzský model, americký model, dneska ruský model. To určitě ne.“ (Jandák 2010b)

Jandák v tomto argumentu zmiňuje francouzský, americký a ruský model. Francouzský prezident je považován za nejsilnější hlavu státu v Evropě, co se

pravomocí týče. Jednak má francouzský prezident rozsáhlé ústavní pravomoci (pomocí nichž se mělo zabránit podobným ústavním krizím jako v období Čtvrté republiky), jednak jsou tyto pravomoci navázány na charismatické prezidentské osobnosti, počínaje Charlesem de Gaullem. Právě vztah mezi prezidentem a vládou je klíčový pro fungování francouzského politického systému (Kolář et al. 2003: 17). Americký model prezidencialismu je také založen na širokých pravomocích prezidenta. Prezident stojí v čele federální vlády, která je výkonnou složkou státní moci. Kromě výkonných pravomocí má i důležité legislativní a soudní pravomoci (Velvyslanectví USA v České republice 2016). V ruském modelu je zase postavení ruské vlády spíše nevýrazné, protože v praxi vláda vzhledem k silnému prezidentovi řeší otázky ekonomického charakteru (Holzer 2004: 334)

Podobně jako Jandák reagoval i Cyril Svoboda (KDU-ČSL).

„Mělo by tam více pravomocí, které nepotřebují spolupodpis předsedy vlády a z odpovědnosti vlády tzn., že přímo volený prezident by podle mě měl mít o něco silnější pravomoci. Jedná se třeba o některé jmenovací funkce, dnes třeba prezident republiky jmenuje řadu funkcionářů a potřebuje k tomu souhlas vlády.“ (Svoboda 2010a)

Pro případné posílení pravomocí byl i za TOP 09 Petr Gazdík:

„Úlohou prezidenta republiky je dle ústavy zastupovat Českou republiku navenek jako hlava státu a musíme diskutovat o jeho pravomocích a nám rozhodně posílení pravomocí prezidenta nevadí.“ (Petr Gazdík 2010)

Prezident republiky má určité pravomoci, které častokrát některým prezidentům v parlamentních demokraciích chybějí, a tudíž z českého prezidenta vytvářejí mnohem silnější ústavní instituci. Mezi rozhodnutí, kdy může prezident výrazně ovlivnit politické dění, patří hlavně jmenovací pravomoci, např. jmenovat předsedu vlády a přijímat demisi, svolat a rozpustit Poslaneckou sněmovnu, dále jmenovat soudce Ústavního soudu, předsedu a místopředsedu ÚS (ovšem se souhlasem Senátu), jmenovat soudce Nejvyššího soudu, členy Bankovní rady ČNB atd. (Němec a Kuta 2009: 4). Prezident jmenuje významné ústavní činitele bez kontrasignace jiného ústavního činitele nebo bez předchozí nominace jiné ústavní instituce. Právě tyto pravomoci dělají českého

prezidenta v parlamentním systému silnějším, než jací prezidenti v evropských parlamentních systémech jsou. Důležitou pravomocí prezidenta je také pověřování politika k sestavení vlády. Dle současné Ústavy prezident vybírá osobu sám, bez souhlasu jiného ústavního činitele. Je tomu tak například i v Itálii, Turecku, Lotyšsku nebo Slovensku. Naopak ve státech jako je Estonsko, Německo nebo Maďarsko prezidentem pověřenou osobu musí nejprve schválit parlament (Pehe 2000).

Malé pravomoci má český prezident ve dvou oblastech: zákonodárná iniciativa a rozpouštění parlamentu. Prezident sice může navrhnout zákony, ale měl by být nadstranický, řídit se obecnými zájmy a nenechat se ovlivňovat momentálními politickými tlaky. Prezident rozpustit parlament sice může, ale proces je komplikovaný a role prezidenta slabá (Tamtéž: 2000).

„Rozhodně by prezident neměl být jakási figurka, která bude jenom pouhým ceremoniářem, ale v našem demokratickém právním systému to musí být člověk, který má jisté pravomoci a nebude jenom loutkou.“ Argumentoval pro Primu TV David Vodrážka (ODS) (Vodrážka 2010).

Opačný názor zaujal Marek Benda (ODS):

„Já si myslím, že český prezident má neobyčejně silné pravomoci. A neobyčejně silné ústavní postavení tradicí. Já se spíš naopak bojím jeho dramatického posílení právě tou přímou volbou. A myslím, že jestli je něco správnou úvahou, tak to, jestli naopak prezidentské pravomoci nemají být do jisté míry svázány.“ (Marek Benda 2010)

V tomto argumentu Benda opět odkazuje na tradici a tvrdí, že český prezident má neobyčejně silné postavení právě díky tradici z první republiky, protože právě takové silné ústavní postavení měl prezident Masaryk.

Obecně se tvrdí, že mandát prezidenta voleného přímo je silnější než mandát prezidenta voleného nepřímou. Jinak řečeno, mandát prezidenta zvoleného 144 zákonodárci, nebo mandát prezidenta zvoleného polovinou obyvatel. Proto by nebylo logické pravomoci snižovat. Na Bendu navázal za ČSSD Lubomír Zaorálek:

„Ne, já si nemyslím, že by to bylo nějaké dramatické brání pravomocí. Tady bych možná se s panem poslancem Bendou dokázal trochu shodnout, že nemáme zájem zvětšovat pravomoci prezidenta.“ (Lubomír Zaorálek 2010)

Prezident zvolený přímo se opírá o daleko větší podporu než prezident zvolený zákonodárci. Smyslem přímé volby je i podpora určité nadstranickosti a nezávislosti na zákonodárcích. Zaorálek ještě dodal:

„To neznamena automaticky, že to má být výraznější politická figura, ale to, co si myslím, je smysl toho, je aby se posílila určitá jeho nadstranickost a určitá nezávislost.“ (Lubomír Zaorálek 2010)

Problém se může objevit v otázce, zda bude vláda pocházet přednostně od prezidenta, či z parlamentní většiny. Oba orgány by byly občany legitimované a mohlo by dojít ke střetu ústavních institucí. Prezident také může jmenovat úřednickou vládu bez souhlasu s parlamentními stranami, což by takový spor jen podpořilo (Brunclík a Kubát 2012: 637).

Přesto, že David Vodrážka (ODS) zaujímal názor, že by si přímo zvolený prezident zasloužil silnější pravomoci, nakonec sdělil, že do pravomocí zasahovat nechce.

„My jsme se shodli na tom, že chceme přímou volbu prezidenta, do pravomocí v tuto chvíli zasahovat nebudeme, to je na delší diskuzi, nechceme je ani nijakým způsobem zvyšovat, ani oslabovat.“ (Vodrážka 2010)

Vodrážka do tradic z hlediska pravomocí prezidenta nijak zasahovat nechtěl, prioritou pro něho byla samotná změna způsobu volby, nikoliv úprava pravomocí.

„Postojem ODS je nepodmiňovat přímou volbu prezidenta nějakými posuny pravomocí ve vztahu k prezidentovi republiky. Čili my se chceme dohodnout na této změně, ale nechceme, aby byla spojená s nějakými zvyšováními pravomocí prezidenta republiky.“ (Nečas 2010b)

Nečas ještě dodal, že nevidí žádnou souvislost mezi přímou, či nepřímou volbou prezidenta a změnou jeho pravomocí.

Každá změna, ať už Ústavy nebo pravomocí prezidenta, se týká změny určité tradice, která v České republice byla zakotvena už od roku 1918.

5.4 Rámec č.4: Zapojení veřejnosti do politického života

V kódovaných debatách byl jako druhý rámec odhalen rámec participace veřejnosti v politickém životě. Snaha zvýšit zájem občanů o politické dění a také snaha zvýšit zájem o volby a volební účast byla předmětem mnoha diskuzí. Tato sdělení nesla jak diagnostickou, tak prognostickou úlohu.

Četně je zde obsaženo tvrzení, že by si občané měli zvolit osobnost, kterou považují za nejreprezentativnější. Budou tak mít pocit, že se mohou podílet na politické situaci. Takto podobně se vyjádřil Pavel Kováčik (KSČM):

„Já bych si skoro vsadil na to, že bychom mohli příštího prezidenta volit jako všichni občané. Jde o to, že ti občané musí mít pocit, že to je osobnost, která by měla být tím prezidentem.“ (Kováčik 2010)

Pojmem „osobnost“ Kováčik míní osobnost T. G. Masaryka, který je v českém kontextu skutečně vnímán jako vážená osobnost. Jedním z cílů, které si tedy Kováčik klade od přímé volby prezidenta, je ten, že by mohla být zvolena osobnost, jež by se alespoň z části podobala osobnosti Tomáše Garrigua Masaryka, která by v té době byla potřeba.

V tomto argumentu si můžeme všimnout mírné kritiky současného stavu. Dle slov Kováčika má nepřímo zvolený prezident nízkou autoritu u občanů, a proto upozorňuje na to, že by si hlavu státu měli občané vybrat sami. V argumentu jsou prognostické prvky, Kováčik ukazuje, že přímo zvolený prezident bude chápán reprezentativněji a bude mít větší autoritu a legitimitu, což je prognostický přínos změny.

Někteří se domnívají, že přímou volbou vzroste účast občanů ve volbách a tím vzroste i zájem veřejnosti o politiku. Lidé vnímají hlavu státu spíše jako autoritu než

jako nositele reálné moci. Výzkum CVV ukazuje, že v září 2010 disponoval největší důvěrou od občanů právě prezident, kterému důvěřovalo 72 % občanů. Nejmenší důvěru měla Poslanecká sněmovna (30 %) a Senát (25 %) (CVV 2010).

„Jsem přesvědčený, že větší zapojení veřejnosti do politického života, větší zájem o politiku jako takovou je pozitivní krok. A myslím si, že silně personifikovaná volba prezidenta by mohla přitáhnout větší zájem veřejnosti a z tohoto pohledu bych to vnímal jako pozitivní krok, směřující ke zkvalitnění naší demokracie.“ Sděluje Petr Nečas, v té době lídr ODS ((Nečas 2010b).

Nečas zde zmiňuje termín *silně personifikovaná volba*, což v tomto kontextu znamená volba výrazné osoby, která by mohla přimět občany k tomu, aby šli volit. Úloha tohoto výroku je prognostická, dle Nečase měla změna volby přispět ke zkvalitnění demokracie.

Prezidentské volby by v České republice získaly velkou vážnost a zvýšila by se tak volební účast, která by jistě přispěla i ke zkvalitnění demokracie.

„Má to svoje rizika, ale já si myslím, že jestliže vidíme, že občané se příliš v poslední době neúčastní voleb tak, jak bychom si přáli, tak volba prezidenta, který má v České republice velmi velkou vážnost, jako ne příliš náplně v ústavě, ale jako symbol od T. G. Masaryka, tak si myslím, že dát tuto pravomoc přímo občanům, je krok, který by měl posílit českou demokracii“, říká Milan Štěch za ČSSD, v té době místopředseda Senátu (Štěch 2010).

Tady vidíme opět úlohu prognózy, kde pan Štěch poukazuje na změnu, která by posílila českou demokracii. Také se odkazuje na osobnost Masaryka, který měl a stále má velkou vážnost, proto je brán za vzor české státnosti. Jak bylo zmíněno výše, prezidenti České republiky mají mnohem vyšší procento důvěry než ostatní ústavní instituce (CVV 2010), proto Štěch odkazuje na „velkou vážnost“ právě prezidenta.

„Lidé budou určitě tuto volbu ve větší míře absolvovat a myslím si, že alespoň ti lidé, kteří se více věcmi zabývají, budou přemýšlet o tom, že každé volby mají smysl, takže hlavní cíl je, že to je skutečně reprezentant naší země, že by občané měli mít

možnost rozhodnout přímo oni, ne přes nás, to znamená zprostředkovaně.“ (Štěch 2010).

Štěch naráží na volební účast nejen ve volbách prezidentských. Klade si za cíl, že pokud lidé ucítí potřebu vybrat si reprezentanta své země sami, pochopí tak důležitost i ostatních voleb. Argument opět řadíme do kategorie prognostické.

Jak bylo zmíněno výše, v roce 2011 se začalo diskutovat o podobě voleb. V roce 2011 už diskuze nabírala jiný směr – směr konečné podoby prezidentských voleb. Proto už se přestávaly objevovat argumenty proč zavést a proč nezavést přímou volbu prezidenta, ale začaly se objevovat argumenty, zda mít volbu jednokolovou, nebo dvoukolovou. V některých diskuzích ale byly nalezeny i argumenty, které jsou zařazeny do rámu zapojení veřejnosti.

„A jsme pro to, aby se volilo stejně jako do Senátu, tedy ve dvou kolech. Do toho druhého kola by vždycky postupovali dva nejúspěšnější kandidáti a jsme přesvědčeni, že tento systém garantuje to, že prezidentem, bude zvolen ten, který má skutečně širokou podporu ve veřejnosti.“ sdělil Jeroným Tejc pro Radiožurnál (Tejc 2010).

5.5 Rámec č. 5: Zvolení určité osoby

Politická nevraživost – jeden z důvodů, který přesvědčil některé politiky, aby podpořili přímou volbu prezidenta. Obávali se, že by do čela státu mohla být zvolena osoba, se kterou zkrátka neměli dobrou zkušenost. Tyto argumenty byly založeny na osobní zkušenosti s daným člověkem, protože se většinou týkaly konkrétní osoby. V přímé volbě by totiž takový kandidát šanci neměl a mohl by uspět jen ve volbě nepřímé. Objevovaly se zde i argumenty, že bude docházet spíše k volbě osoby populární a známé než politicky reprezentativní.

Můžeme si zde všimnout, jak Masaryk nastavil kontext hodnocení pojmu osobnosti prezidenta. Stal se ideálem, jenž byl srovnáván s ostatními potencionálními kandidáty, a ideál masarykovské osobnosti se stal jakýmsi měřítkem „kvality“ daného kandidáta.

Poslanci také často chtěli na post prezidenta dosadit svého kandidáta. Miroslava Němcová (ODS) se nepřímé volby obávala právě z důvodu, že by mohl být zvolen Jiří Paroubek:

„Já jsem řekla za sebe, že bych si to přála, že se k tomu kloní větší část Občanské demokratické strany, a kdybych měla říct jeden úplně jasný politický argument, tak ten znamená, že pokud nezměníme volební systém pro volbu prezidenta republiky, tak hrozí, že v roce 2013 bude prezidentem Jiří Paroubek, a to já si opravdu nepřeji.“ (Němcová 2010)

Němcová (ODS) nejprve zastávala spíše zastupitelskou volbu, tak jako jsou volby komunální, krajské nebo parlamentní. Její názor změnila obava ze zvolení Jiřího Paroubka, ke kterému chovala určité antipatie. Pokud by volby do Poslanecké sněmovny v květnu 2010 vyhrála ČSSD (Respekt 2010), věděla, že v nepřímé prezidentské volbě by měl Paroubek velkou šanci na vítězství. U veřejnosti oblibu neměl. Jak řekla sama Němcová, k této otázce zaujímal ODS komplikovaný postoj (ČT 24 2010a). Podobně se vůči Paroubkovi vyjádřil i David Vodrážka (ODS), v té době místopředseda strany:

„Přímá volba prezidenta určitě ano. V tuto chvíli se ale ukazuje, že docela sociální demokracie v té snaze trošku vychladla, protože potřebuje na hrad zvolit Jiřího Paroubka a ukazuje se, že on by tím celonárodním referendem pravděpodobně neprošel, takže já si umím představit, že bude brzdit, seč bude moci, aby přímá volba prezidenta byla, protože nechce mít Jiřího Paroubka na Hradě.“ (Vodrážka 2010)

Vodrážka zde zmiňuje ČSSD, která zastávala přímou volbu prezidenta, a její zavedení měla strana ve svém dlouhodobém programovém cíli už od roku 1992, náhle od této snahy upustila, neboť věděla, že Paroubek nemá v přímé volbě šanci uspět (ČSSD 2012). Sociální demokraté v ústavně právním výboru Poslanecké sněmovny v prosinci 2011 zabránili kladnému stanovisku k přímé volbě prezidenta. Důvodem byl údajně spor o prezidentovy kompetence, imunitu nebo jmenování bankovní rady (Novinky.cz 2011).

„Jsme demokratická země. Každý občan může kandidovat na jakoukoliv ústavní funkci, pokud splní zákonné podmínky. To je v tomto případě věk čtyřiceti let. A přesto

nelze říci, že někdo, pokud je úspěšným sportovcem nebo hercem, tak nemůže kandidovat na ústavní funkci. To by byla určitá diskriminace. V každém případě se domnívám, že nehrozí, že by občané volili pouze někoho, protože je populární.“ (Pospíšil 2011b)

Jiří Pospíšil (tehdejší ministr spravedlnosti) odpověděl na dotaz, zda se nebojí, že je možné, že v přímé volbě bude zvolen kandidát, který nebude politicky reprezentativní, a občané mu dají hlasy jen proto, že znají jeho tvář, ať už ze sportu, herectví nebo sociálních sítí. Pospíšil zmínil třeba senátní volby, u nichž se taktéž strašilo, že budou zvoleni pouze populární obličejové bez schopnosti cokoliv v parlamentu prosadit. Tvrdil také, že by většina lidí ze šoubyznysu ve volbách neuspěla. Ukázalo se, že lidé volí moudře a jsou schopni podporovat kvalitní kandidáty.

„Takže já se nebojím toho, že by občané nevolili někoho nebo volili někoho pouze pro to, že má populární obličej, aniž by měli představu, co takový člověk pro zemi může přinést. Já jsem přesvědčen, že voliči jsou moudří a že budou vybírat kvalitní kandidáty.“ (Pospíšil 2011b)

Dále se objevovaly argumenty, že někteří politici nepodpoří přímou volbu právě proto, že si chtějí prosadit ve sněmovně svého kandidáta. Sociální demokrat Zdeněk Škromach se k situaci vyjádřil takto:

„Přímá volba prezidenta nebude, pokud bude mít vládní koalice většinu ve Sněmovně i v Senátu, proč by to dělali. A nakonec pan Nečas to přiznává a zřejmě existuje i vládní dohoda na tom, už koho by chtěli prosadit. Třeba kdyby se dneska vládní koalice rozhodla, že kníže Schwarzenberg bude prezidentem, tak myslím si, že i paní Venhodová pro něj zvedne ruku v Senátu, ale my chceme přímou volbu prezidenta, aby lidé mohli o tom rozhodovat.“ (Škromach 2010a)

Tady se opět z malé části objevuje rámeček č. 2, zapojení veřejnosti do politického života, ale z větší části tu vidíme odkaz na prosazení svého kandidáta.

„No, já myslím, že to byla varianta, která nás překvapila, protože jestli říká dneska vládní koalice, že chce přímou volbu prezidenta, tak nepočítá s tím, že příští volba bude v parlamentních komorách. Já myslím, že i ten senátní výsledek dává daleko

větší šanci dneska tomu, že ten zákon o přímé volbě prezidenta projde, protože dneska už vládní koalice nemá většinu v obou komorách a myslím, že těžko by sčítala většinu pro svého kandidáta, takže vypadá, že pro obě strany bude výhodné, aby ta volba byla skutečně přímá.“ (Škromach 2010b)

Po volbách do Poslanecké sněmovny neměla vláda ústavní většinu v Parlamentu, což byl podle Zdeňka Škromacha důvod, proč také jednomyslně prosazovala přímou volbu.

5.6 Rámec č. 6: Kritika poslední volby Parlamentem

V roce 2008 se prezidenta podařilo zvolit až ve třetím kole druhé volby, to je důvod, proč někteří politici negativně mluvili o poslední volbě. V prvním kole prezidentské volby hlasovalo pro Václava Klause 48 senátorů a 93 poslanců. Pro druhého kandidáta, Jana Švejnara, hlasovalo v prvním kole 32 senátorů a 104 poslanců. Oba postoupili do druhého kola. Václav Klaus získal 93 poslaneckých hlasů a 48 senátorských, Jan Švejnár získal 94 poslaneckých hlasů a 32 senátorských. Hlasování opět nestačilo ke zvolení prezidenta republiky. Oba kandidáti tak pokračovali do třetího kola, které před hlasováním opustili tři volitelé, tudíž se kvórum³ snížilo na 140 hlasů. Poslanci KSČM podle svého předešlého slibu nehlasovali ani pro jednoho kandidáta, ale zůstali v sále, a tak se nemohlo snížit kvórum pro zvolení kandidáta. V hlasování získal Václav Klaus celkem 139 hlasů, chyběl mu jeden hlas pro jeho zvolení. První volba tak skončila neúspěšně (iRozhlas 2008).

Ve třetím kole druhé volby, celkem na šestý pokus, získal Klaus 93 poslaneckých hlasů, 48 hlasů od senátorů a porazil ekonoma Jana Švejnara (Aktuálně.cz 2008). Parlament prezidenta volil aklamací.⁴

„(...) Nevím, co si myslet. Volba dopadla, jak dopadla, doufám, že příště už budeme volit prezidenta přímo, zelení pro to udělají zákon.“ Takto se vyjádřila Džamila Stehlíková (TOP 09) k poslední volbě prezidenta v roce 2008 (Stehlíková 2008).

³ Ke zvolení by byl potřeba nižší počet hlasů

⁴ Veřejné hlasování

„Já myslím, že ta poslední zkušenost z volby, tak jak probíhala ve Španělském sále, byla dostatečně varovná pro to, aby si řada politiků, kteří o tom budou rozhodovat, zvážila, jestli nezmění svůj názor a nepodpoří zákon o přímé volbě prezidenta.“ (Parkanová 2010)

Poslední volba prezidenta podle Parkanové nebyla důstojná, a proto apelovala, aby někteří zastánci volby nepřímé změnili svůj názor. V první volbě v druhém kole voleb získal Václav Klaus 142 hlasů, které by mu k vítězství v závěrečném kole stačily, kdyby ČSSD nezablokovala konání třetího kola. Švejnár oznámil kandidaturu i v druhé volbě, přestože byla situace velmi napjatá. Druhou volbu si také vynutili komunisté, kteří nehlasovali ani pro jednoho kandidáta, aby do nové volby mohli navrhnout nové kandidáty (Lidovky.cz 2008).

Volby v roce 2008 byly skutečně zdlouhavé a nedůstojné, proto se k nim vyjadřovalo mnoho politiků s cílem podpořit přímou volbu pro další volby.

„Už dlouhodobě usilujeme o to, aby prezident se volil přímo. Domnívám se, že ta poslední volba Poslaneckou sněmovnou a Senátem nás dostatečně vyškolila pro to, abychom konečně tu ústavu v tomto smyslu změnili.“ (Kasal 2010)

Jan Kasal už v roce 2004 naznačil, že by KDU-ČSL mohla ustoupit sociálním demokratům s jejich návrhem pro zavedení přímé volby a stejně tak strana přijala model přímé volby, který navrhovala ODS (Idnes.cz 2004). Zkušenost s prezidentskou volbou z roku 2008 znovu otevřela dlouhé diskuze o přímé volbě.

„Hlavně, nebylo to pro ODS až tak jednoduché, protože my, jako politická strana dlouhodobě říkáme, že jsme zastánci takové té zastupitelské demokracie, ale ukázalo se po té minulé volbě prezidenta, že ta nedůstojnost toho procesu byla tak velká, že jsme schopni se dohodnout na tom, že by přímá volba prezidenta měla být.“ (Vodrážka 2010)

Vodrážka byl jeden z těch politiků, kteří skutečně používali minulou volbu prezidenta jako odstrašující případ a doufali, že ostatní změní názor, i přestože ODS byla dlouhodobým zastáncem volby nepřímé. O nedůstojné volbě se také zmínil Petr Gazdík (TOP 09):

„Myslím, že je tady dlouhodobě obrovská poptávka po tom, aby prezident byl volen přímo zvláště po té nepřiliš důstojné prezidentské volbě.“ (Gazdík 2010)

Dalším problémem, který se stal v průběhu prezidentské volby, byla neshoda ohledně způsobu samotné volby. Volební řád totiž připouští jak tajné hlasování, tak veřejné. ODS považovala za více demokratickou volbu tajnou, všechny ostatní strany zastávaly volbu veřejnou, neboť se obávaly, že by ODS přetáhla volitele na svou stranu. Veřejné hlasování mělo zabránit korumpování poslanců a senátorů (Opatrný 2008:38) Nakonec bylo odhlasováno hlasování veřejné (Tamtéž:39).

„Tak pokud si vzpomeneme na tu poslední volbu a možná nejen tu poslední, ale i ty volby předcházející, tak mám pocit, že o žádný velký zážitek v pozitivním slova smyslu nešlo. Určitě každý z nás jako zákonodárce si pamatuje, jak nám lidé spílali za tu poslední volbu, respektive její průběh. Takže mám pocit, že možná i to řadu zákonodárců přesvědčilo o tom, že bude lepší, když se prezident bude volit přímo než podstupovat podobná martyria.“ (Tejc 2011)

Tejc tímto argumentem odkazoval nejen na volbu prezidenta z roku 2008, ale i na tu předešlou v roce 2003. V roce 2003 byl totiž Václav Klaus zvolen až na devátý pokus. Jednalo se o první volbu hlavy státu po éře Václava Havla a poprvé se tak nejednalo o volbu víceméně manifestační. Bylo navrženo hned několik kandidátů, pro první volbu, např. Petr Pithart (tehdejší předseda Senátu), Jaroslav Bureš (KSČM), Václav Klaus (ODS) a Miroslav Kříženecký (KSČM). V druhém kole byli nominováni tři kandidáti: Václav Klaus (ODS), Jaroslava Moserová (Čtyřkoalice) a Miloš Zeman (ČSSD). Ve třetím kole kandidoval už pouze Václav Klaus (ODS) a Jan Sokol (vládní koalice). Anomálií bylo, že v době, kdy byl zvolen Václav Klaus (28. 2. 2003), úřad prezidenta už nebyl obsazen, a tak byla Česká republika čtyři týdny bez prezidenta (Radiožurnál 2017).

Jeroným Tejc v rozhovoru pro Radiožurnál ještě dodal:

„Takže já jsem přesvědčen, že jak poslanci, tak senátoři jsou ochotni se volby vzdát, pokud bude zajištěno, že bude spravedlivá, a to věřím, že v každém případě, pokud se bude volit prezident přímo, tak ta volba taková bude.“ (Tejc 2011)

Závěr

„Má to svoje rizika, ale já si myslím, že jestliže vidíme, že občané se příliš v poslední době neúčastní voleb tak, jak bychom si přáli, tak volba prezidenta, který má v České republice velmi velkou vážnost, jako ne příliš náplně v ústavě, ale jako symbol od T. G. Masaryka, tak si myslím, že dát tuto pravomoc přímo občanům, je krok, který by měl posílit českou demokracii“, říká Milan Štěch za ČSSD.

Tato citace ukazuje jedno z klíčových zjištění tohoto výzkumu. Master frame zachování tradic určoval povahu celé debaty o přímé volbě prezidenta. Odkaz na osobnost Masaryka se objevoval téměř ve všech argumentech, byť na první pohled nebyl viditelný, byl přítomen po celou dobu zkoumaného období. Zachování tradice v tomto kontextu neznamenal návrat k první republice, ale návrat k určitému stabilnímu systému. V diskuzích byl odkaz na první republiku používán jako jakési měřítko ideálního politického systému. Proto se v diskuzích objevovaly argumenty, které nesly myšlenku typu: *Nedělejme to tak, protože ani za Masaryka to tak nebylo*. První republika je často zobrazovaná jako idylický stát bez výraznějších skandálů, což můžeme považovat za důvod, proč se odkaz na tradiční první republiku a osobnost Masaryka stal výchozím protiargumentem zavedení přímé volby prezidenta v České republice (Český rozhlas Plus 2017).

O změnách v Ústavě většina politiků argumentovala tradičním parlamentním systémem, jelikož podle mnohých byl definičním kritériem prezidentského systému způsob volby prezidenta, tedy přímá volba. Změna způsobu volby by tedy znamenala velký zásah do ústavního systému a s tím i zásah do systému tradičního.

V dílčím rámci změna pravomocí se objevovaly velké obavy z nového ohniska moci, které by vzniklo při přerozdělení kompetencí prezidenta. V diskuzi byly hojně zastoupeny argumenty pro zvýšení pravomocí prezidenta, který by, pokud by jeho mandát vznikl od občanů, měl mít i širší pravomoci, například ty, které nepotřebují kontrasignaci předsedy vlády. Přesto je český prezident považován za silnou ústavní instituci, jelikož svými rozhodnutími může výrazně ovlivnit politické dění (Němec a

Kuta 2009: 4). Někteří politici tvrdili, že silné postavení českého prezidenta má své kořeny v první republice a Masarykově prezidentství. Argumenty pro zvýšení pravomocí a argumenty pro jejich zachování byly v debatách zastoupeny poměrově stejně.

Hlavní myšlenkou v rámci *zapojení veřejnosti do politického života* bylo tvrzení, že by si občané měli zvolit osobnost, kterou považují za nejreprezentativnější, získali by tak pocit, že se mohou podílet na politické situaci. Druhotným cílem zavedení přímé volby byla také snaha zvýšit zájem o volby a volební účast. Pojem *osobnost* byl v tomto rámci chápán také jako osobnost Masaryka, reprezentujícího a váženého, protože někteří politici doufali, že občané budou chtít volit takovou osobnost, která se alespoň z části bude podobat osobnosti Masaryka. Výsledkem tohoto rámce je, že zavedení přímé volby by přispělo ke zkvalitnění demokracie v České republice.

Dalším z důvodů, proč někteří politici podporovali přímou volbu prezidenta, byla nevraživost k určitým lidem na politické půdě. Někteří kandidáti by totiž měli šanci uspět jen ve volbě nepřímé, nikoli ve volbě přímé. Politici často zmiňovali jako hrozbu české politické scény Jiřího Paroubka. V nepřímé prezidentské volbě by totiž měl Paroubek velkou šanci na vítězství, proto se i tato antipatie k určité osobě stala důvodem, proč někteří přímou volbu prezidenta podpořili. Druhý směr této debaty v rámci zvolení určité osoby byly obavy ze zvolení kandidáta, který nebude dostatečně reprezentativní a zvítězí jen díky své popularitě. Tyto argumenty byly popírány s tím, že by lidé podpořili kvalitní kandidáty, jako tomu bylo ve volbách senátních, kde občané také volí přímo. Masaryk svým způsobem nastavil kontext hodnocení osobnosti, ideál masarykovské osobnosti se stal jakýmsi měřítkem pro hodnocení „kvality“ kandidáta na prezidenta. Politici zde měli tendenci srovnávat určité osoby s prezidentským ideálem – T. G. Masarykem.

Rámec kritika poslední volby parlamentem je jediný, který nemá žádný vztah k master framu tradic, jelikož tento argument politici používali jako odstrašující případ nepřímé volby podle zkušeností z prezidentských voleb v letech 2003 a 2008. V roce 2003 byl Václav Klaus zvolen až na devátý pokus a v roce 2008 byl zvolen na šestý

pokus, což bylo podle mnohých nedůstojné a nepřáli si, aby se něco takového opakovalo v příštích letech, proto používali tento argument ve prospěch zavedení přímé volby.

Přímou volbu prezidenta máme ve České republice už 10 let. Jak by se diskuze o zavedení přímé volby prezidenta vyvíjela dnes? Vrátily by se některé rámce zpět do diskuze? Nyní se blíží již třetí přímé prezidentské volby a diskuze o vhodných kandidátech se otevírá znovu. Po zkušenostech z předchozích 10 let spousta lidí ví, jakou osobnost nevolit. Ale jaká by tedy měla být osobnost vhodná k výkonu prezidentského úřadu? Tato práce pomůže přemýšlet nad tématem přímé volby i v současné době, zda skutečně argumenty podporující zavedení přímé volby splnily svá očekávání. V současné diskuzi o přímé volbě prezidenta bychom určitě našli několik stejných či podobných rámců, ale to, zda se volba prezidenta ještě někdy v následujících letech změní, je ve hvězdách.

Zdroje

Tištěné zdroje

1. Benford, Robert D. 1997. *An Insider's Critique of the Social Movement Framing Perspective*. Lincoln: University of Nebraska.
2. Benford, Robert D. a Snow, David A. 2000. *Framing proces and social movements: An Overview and Assessment*.
3. Biber, D. a Johansson, S. et al. 1999. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Pearson education.
4. Blumer, Herben. 1969. *Symbolic Interactionism*. Englewood Cliffs, NJ: Transaction Books.
5. Conboy, Martin. 2010. *The Language of Newspapers. Socio-Historical Perspectives*. New York: Continuum.
6. Entman, Robert M. 1993. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*: Northwestern University.
7. Havel, Václav. 2002. *Jak volit mého nástupce? Přímo!* In: *Mladá Fronta Dnes*. 30. ledna 2002.
8. Hloušek, Vít. 2008. *Přímá volba prezidenta: český kontext*. In: Novák, Miroslav a Brunclík, Miloš eds. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
9. Holzer, Jan. 2004. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha, Eurolex Bohemia s.r.o.
10. Chilton, Paul. 2004. *Analysing Political Discourse*. London: Routledge.
11. Koudelka, Zdeněk. 1999. *Změny postavení prezidenta na Slovensku a v Čechách, na Moravě a Slezsku*. In: Dančák, Břetislav a Šimíček, Vojtěch eds. Brno: IIPS.

12. Kraus, Jiří. 2003. *Vyjadřování polemičnosti a významových opozic vpolitickém diskurzu*. In: Čmejrková, S a Hoffmannová J. eds. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia.
13. Kraus, Jiří. 2004. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum
Schneiderová, Soňa. 2016. *Analýza Diskurzu a Mediální Text*. Charles University in Prague, Karolinum Press.
14. Kubát, Michal. 2003. *Přímá volba prezidenta v České republice?* In: Kysela, Jan. *Deset let ústavy České republiky. Východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex.
15. Němec, Jan a Kuta, Martin. *Vliv zavedení přímé volby prezidenta na politický systém*. Praha: Parlamentní institut.
16. Novák, Miroslav. 2001. *Jakou demokracii pro nové demokracie?* Brno: IIPS.
17. Opatrný, Tomáš. 2008/2009. *Prezidentské volby v ČR 2008*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra ústavního práva a politologie. Diplomová práce.
18. Pospíšil, Ctirad Václav. 2018. *Masaryk iritující a fascinující*. Praha: Univerzita Karlova.
19. Říchová, Blanka. 2007. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál.
20. Van Dijk a Teun A. 1997. *The Study of Discourse*. In: van Dijk, Teun A. eds. *Discourse as Structure and Process*. London: Sage.
21. Velký sociologický slovník. (1996). Praha: Karolinum.

Elektronické zdroje

1. Aktuálně.cz. 2008. *Klaus se stal prezidentem. Těsně, po 6 kolech volby*. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/klaus-se-stal-prezidentem-tesne-po-6-kolech-volby/r~i:article:521419/>
2. Amaglobeli, Givi. 2017. *Types of Political Discourses and Their Classification*. In: *Journal of Education in Black Sea Region*. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/329523597_Types_of_Political_Discourses_and_Their_Classification (7.2.2022)

3. Brunclík, Miloš a Kubát, Michal. 2012. *Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu?* In: Sociologický časopis. Czech Sociological Review. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/44822311?saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiI1ZWQxOTJlZS01NjY2LTRkZTQtYWU4Zi03MTAxMTk4ZWl5ODQiLCJlbWFpbCI6ImVsaXNrYS5iYWxpamFyY3ZlQHVoaY5jeiIsImxuc3RpdHV0aW9uSWRzIjpbImJiOWViMzU0LWQ4NWEtNDU4NS1hZjdiLTM3NDVINjZkY2U4YyJdfQ&seq=13 (9.5.2022)
4. Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2010. *Důvěra ústavním institucím a spokojenost s politickou situací v září 2010*. Dostupné na: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a456/f9/101053s_pi100922.pdf (26.4.2022)
5. Český rozhlas Plus. 2017. *První republika – idylická doba, nebo období korupce a skandálů?* Dostupné na: <https://plus.rozhlas.cz/prvni-republika-idylicka-doba-nebo-obdobi-korupce-a-skandalu-7175249> (10.6.2022)
6. Dekker, Rianne. 2017. *Frame ambiguity in policy controversies: critical frame analysis of migrant integration policies in Antwerp and Rotterdam*. Critical Policy Studies . Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19460171.2016.1147365>
7. Drulák, Petr. 2008. *Metodologie výzkumu politiky*. Dostupné na: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2017/MVZ428/um/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzi_rizeni.pdf (3.3.2022)
8. Dvořák, Petr. 2019. *Přímá volba prezidenta, přímá cesta k chaosu*. Dostupné na: <https://pravybreh.cz/prima-volba-prezidenta-prima-cesta-k-chaosu/> (29.5.2022)
9. Entman, Robert M. 1993. *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. Journal of Communication: Northwestern University. Dostupné na: https://is.muni.cz/el/1423/podzim2018/POL256/um/Entman_1993_FramingTowardclarificationOfAFracturedParadigm.pdf (29.1.2022)

10. Hronová, Zuzana. 2014. Krása první republiky je mýtus. Ale je dobře ho mít. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/krasa-prvni-republiky-je-mytus-ale-je-dobre-ho-mit/r~2bbc62cc7f5211e3a1fe0025900fea04/> (10.6.2022)
11. Kolář, Petr a Pecháček, Štěpán a Syllová, Jindřiška. 2003. *Přímé volby, pravomoci a odpovědnost prezidenta v ústavních systémech některých evropských států*. Informační studie č. 1.150. Praha: Parlamentní institut. https://invenio.nusl.cz/record/136193/files/nusl-136193_1.pdf
12. Lidovky. 2008. *Klausovi chyběl jeden hlas* Dostupné na: https://www.lidovky.cz/domov/klausovi-chybel-jeden-hlas.A080209_141442_ln_domov_hrn (26.4.2022)
13. Oliver, E. Pamela a Johnston, Hank. 2000. *What a Good Idea! Ideologies and Frames in Social Movement Research*. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/228818250_What_a_Good_Idea_Ideologies_and_Frames_in_Social_Movement_Research (9.2.2022)
14. Parlamentní listy. 2011a. Přímá volba prezidenta? Senát se stane menším a ještě menším, píše deník. Dostupné na: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/217055.aspx> (10.6.2022)
15. Parlamentní listy. 2011b. *Zeman oznámil kandidaturu. Ringo Čech mu dal obraz*. Dostupné na: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/217127.aspx>
16. Parlamentní listy. 2011c. Tomio Okamura připustil, že chce být prezidentem. Vše o přímé volbě. Dostupné na: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/217077.aspx> (10.6.2022)
17. Shevchuk, Zinaida. *Diskurzivní analýza*. Dostupné na: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2013/MVZ453/41007279/Diskurzivni_analyza.pdf (1.3.2022)
18. Snow, David A., Vliegthart Rens a Ketelaars Pauline. 2018. *The Framing Perspective on Social Movements: Its Conceptual Roots and Architecture*. Dostupné na:

- https://www.researchgate.net/publication/328120787_The_Framing_Perspective_on_Social_Movements_Its_Conceptual_Roots_and_Architecture (29.1.2022)
19. Van Dijk, Teun A. 2002. *What is Political Discourse Analysis?* Dostupné zde: <http://www.discourses.org/OldArticles/What%20is%20Political%20Discourse%20Analysis.pdf> (27.12.2021)
20. Velvyslanectví USA v České republice. 2016. *Prezident USA*. Dostupné na: <https://cz.usembassy.gov/cs/pravomoci-prezidenta-usa-prezident/> (1.5.2022)
21. Volby.cz. 2013. *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 11.01. – 12.01.2013*. Dostupné na: <https://volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ> (1.5.2022)
22. Zákony pro lidi. 2022. *Zákon č. 275/2012 Sb.* Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-275> (21.5.2022)
23. Dudák, Vladislav. 2014. *Krása první republiky je mýtus. Ale je dobře ho mít*. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/krasa-prvni-republiky-je-mytus-ale-je-dobre-ho-mit/r~2bbc62cc7f5211e3a1fe0025900fea04/> (17.6.2022)
24. Český statistický úřad. 2018. *Výsledky prezidentských voleb 2018*. Dostupné na: <https://volby.cz/pls/prez2018/pe2?xjazyk=CZ> (17.6.2022)

Citované rozhovory

1. Benda, Marek. 2010. *Hosté ve studiu. Události, komentáře*. ČT 2.
2. Benda, Marek. 2011. *Sněmovna schválila přímou volbu prezidenta republiky*. iRozhlas. Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snemovna-schvalila-primou-volbu-prezidenta-republiky_201112141400_jpiroch (21.5.2022)
3. Bobošíková, Jana. 2010. *20 minut s Janou Bobošíkovou*. Dvacetiminutovka *Radiožurnálu*. Radiožurnál.
4. Bublan, František. 2010. *Otázky Václava Moravce. Speciál. Divácký dotaz – volba prezidenta*. ČT 24.

5. Česká televize. 2010. *Události. Čeká nás přímá volba prezidenta.*
6. Český rozhlas 6. 2010. *Názory a argumenty. Věci veřejné – strana přímé demokracie.*
7. ČRo, Rádio Česko. 2008. *Prezidentské volby 1918 – 2003.* Dostupné na: https://web.archive.org/web/20200328082810/https://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/_zprava/427284 (21.5.2022)
8. ČSSD. 2012. *Předsednictvo ČSSD vítá prosazení přímé volby prezidenta a chce zavést jasná pravidla pro financování prezidentské kampaně.* Dostupné na: <https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/predsednictvo-cssd-vita-prosazeni-prime-volby-prezidenta-a-chce-zavest-jasna-pravidla-pro-financovani-prezidentske-kampane/> (23.4.2022)
9. ČT 1. 2011. *Otázky Václava Moravce. 30. leden 2011, 2. část.* Dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/211411030500130/>
10. ČT 2. 2010. *Hosté ve studiu. Události, komentáře.*
11. ČT 24. 2010a. *Otázky Václava Moravce. Dotazy z publika – Přímá volba prezidenta; Manuál pro voliče. Speciál.*
12. ČT 24. 2010b. *Otázky Václava Moravce, Speciál. Divácký dotaz – volba prezidenta.*
13. ČT24. 2013. *Kysela: Zavedení přímé volby urychlily kamery při zvolení Klause.* Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1124220-kysela-zavedeni-prime-volby-urychlily-kamery-pri-zvoleni-klause> (27.1.2022)
14. ČT24. 2019. *Občanské fórum vědělo koho, ale Čalfa věděl jak. Před 30 lety byl prezidentem zvolen Václav Havel.* Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3015158-obcanske-forum-vedelo-koho-ale-calfa-vedel-jak-pred-30-lety-byl-prezidentem-zvolen> (27.1.2022)
15. Dolanský, Lukáš. 2011. *První schůzka k přímé volbě prezidenta. ČT 1 - Zprávy 12.*

16. Gazdík, Petr. 2010a. *Nedělní partie – Ovlivní nové složení Senátu vládní reformy?* Prima TV.
17. Hamerský, Milan. 2017. *Ústava ČR oslaví 25 let. Policy brief.* Dostupné na: <https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2017/12/Ústava-ČR-oslav%C3%AD-25-let-IPPS.pdf> (1.5.2022)
18. Idnes.cz. 2004. *Přímá volba prezidenta: kompromis s ODS.* Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/prima-volba-prezidenta-kompromis-s-ods.A040517_213416_domaci_fri (26.4.2022)
19. iRozhlas. 2008. *Ani v druhém kole druhé volby prezident zvolen nebyl.* Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ani-v-druhem-kole-druhe-volby-prezident-zvolen-nebyl_200802151653_mkopp (26.4.2022)
20. Jandák, Vítězslav. 2010a. *Otázky Václava Moravce. Dotazy z publika – Přímá volba prezidenta; Manuál pro voliče. Speciál. ČT 24.*
21. Jandák, Vítězslav. 2010b. *Otázky Václava Moravce, Speciál. Divácký dotaz – volba prezidenta. ČT 24.*
22. Kasal, Jan. 2010. *Otázky Václava Moravce, Speciál. Divácký dotaz – volba prezidenta. ČT 24.*
23. Kaufman, Sanda a Elliot, Michael et al. 2013. *Frames, framing and reframing.* Dostupné na: <http://www.beyondintractability.org/essay/framing> (7.2.2022)
24. Klaus, Václav. 2002. *Přímá volba prezidenta jako program pro naši zemi?* Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/1789> (3.1.2022)
25. Klaus, Václav. 2007. *Přepis doplňujícího rozhovoru. Tomáš Garrigue Masaryk – prezident na trůnu.* Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1462148-tomas-garrigue-masaryk-prezident-na-trunu> (21.4.2022)
26. Kováčik, Pavel. 2010a. *Otázky Václava Moravce. Dotazy z publika – Přímá volba prezidenta; Manuál pro voliče. Speciál.*
27. Kováčik, Pavel. 2010b. *Otázky Václava Moravce, Speciál. Divácký dotaz – volba prezidenta. ČT 24.*
28. Kováčik, Pavel. 2010c. *Nedělní partie – Přímá volba prezidenta.* Prima TV.

29. Křeček, Stanislav. 2011. *Nedělní partie. Přímá volba prezidenta*. Prima TV.
30. Ministerstvo vnitra České republiky. 2012. *Rozhodnutí paní Ing. Jany Bobošíkové*. Praha 4.
31. Mlejnek, Josef ml. 2018. *Deset mužů z Hradu: Tomáš Garrigue Masaryk chtěl prezidentský systém podle amerického vzoru*. Dostupné na: <https://www.reflex.cz/clanek/volby-prezidentske-volby-2018/84723/deset-muzu-z-hradu-tomas-garrigue-masaryk-chtel-prezidentsky-system-podle-americkeho-vzoru.html> (21.5.2022)
32. Mlejnek, Josef. Šustrová, Petruška. 2012: *Volba Václava Havla prezidentem v prosinci 1989*. Archiv Českého rozhlasu, 27.12.2010. Dostupné zde: <https://prehravac.rozhlas.cz/audio/2220038> (26.12.2021)
33. Nečas, Petr. 2010a. *Otázky Václava Moravce. Předvolební kampaň - první sada otázek*. ČT1. Dostupné na: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/> 21.3.2022
34. Nečas, Petr. 2010b. *Ranní zprávy. Návrh přímé volby prezidenta*. Radiožurnál.
35. Němcová, Miroslava. 2010. *Otázky Václava Moravce. Dotazy z publika – Přímá volba prezidenta; Manuál pro voliče. Speciál*. ČT 24.
36. Novinky.cz. 2011. *ČSSD nepodpořila ve výboru zavedení přímé volby prezidenta*. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/cssd-nepodporila-ve-vyboru-zavedeni-prime-volby-prezidenta-137915> (23.4.2022)
37. ODS. 2022. *Volební program 2010*. Dostupné na: <https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf> (21.5.2022)
38. Parkanová, Vlasta. 2010. *Otázky Václava Moravce, Speciál. Divácký dotaz – volba prezidenta*. ČT 24.
39. Pehe, Jiří. 2000. *Konference čtyřkoalice: Prezident republiky, jeho postavení v ústavním systému České republiky a způsob jeho volby*. Dostupné na: <http://www.pehe.cz/prednasky/2000/postaveni-prezidenta-jeho-kompetence> (9.5.2022)

40. Poslanecká sněmovna České republiky. 2002a. *Sněmovní tisk 90/0*. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=90&CT1=0> (29.12.2021)
41. Poslanecká sněmovna České republiky. 2002c. *Vystoupení JUDr. Jiřího Pospíšila při projednávání bodu č. 23, 8. schůze PS, 27.11.2002*. Dostupné zde: <https://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/008schuz/s008055.htm> (11.11.2021)
42. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2007a. *Sněmovní tisk 332. Návrh poslanců Zdeňka Jičínského, Jiřího Paroubka, Bohuslava Sobotky, Michala Haška, Miloslava Vlčka, Lubomíra Zaorálka a dalších*. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=332&CT1=0> (13.1.2022)
43. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2008a. *Sněmovní tisk 524*. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=5&T=524> (14.1.2022)
44. Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky. 2022. <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>
45. Pospíšil, Jiří. 2011a. *Nedělní partie. Přímá volba prezidenta*. Prima TV.
46. Pospíšil, Jiří. 2011b. 56. *Rozhovor s JUDr. Jiřím Pospíšilem, ministrem spravedlnosti*. Frekvence 1.
47. Radiožurnál. 2010a. *Ranní zprávy. Návrh přímé volby prezidenta*.
48. Radiožurnál. 2010b. *Ozvěny dne. Na 90 bodů je v návrhu čtyřdenní 5. schůze sněmovny*.
49. Radiožurnál. 2011. *ODS, TOP 09 a VV se shodly na přímé volbě prezidenta*.
50. Radiožurnál. 2017. *Klause zvolili prezidentem až na devátý pokus. Zeman z Hradu nenápadně zmizel*. Dostupné na: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/klause-zvolili-prezidentem-az-na-devaty-pokus-zeman-z-hradu-nenapadne-zmizel-6201012> (26.4.2022)
51. Respekt. 2010. *Paroubek for president*. Dostupné na: <https://www.respekt.cz/tydenik/2010/15/paroubek-for-president> (22.4.2022)
52. Schwarzenberg, Karel. 2010. *Otázky Václava Moravce. Koalice x opozice - (ne)velkorysá koalice*. ČT 1.

53. Sobotka, Přemysl. 2010. *Názory a argumenty - Připravuje se návrh zákona na přímo volbu prezidenta*. Český rozhlas 6.
54. Stehlíková, Džamila. 2008. *Klaus se stal prezidentem. Těsně, po 6 kolech volby*. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/klaus-se-stal-prezidentem-tesne-po-6-kolech-volby/r~i:article:521419/>
55. Svoboda, Cyril. 2010. *Stalo se dnes – Přímá volba prezidenta je znovu na stole*. Radiožurnál.
56. Šenkýř, Jan. 2011. *Debaty o zavedení přímé volby prezidenta hrozí krachem*. ČT1: Události.
57. Škromach, Zdeněk. 2010a. *Otázky Václava Moravce. Dotazy z publika – Přímá volba prezidenta; Manuál pro voliče. Speciál*. ČT 24.
58. Škromach, Zdeněk. 2010b. *Otázky Václava Moravce. Koalice x opozice - (ne)velkorysá koalice*. ČT 1.
59. Škromach, Zdeněk. 2012. *Senát schválil přímou volbu prezidenta*. Český rozhlas. Dostupné na: <https://cesky.radio.cz/senat-schvalil-primou-volbu-prezidenta-8556765> (22.5.2022)
60. Štěch, Milan. 2010. *Nedělní partie – Ovlivní nové složení Senátu vládní reformy?* Prima TV.
61. Tejc, Jeroným. 2011. *ODS, TOP 09 a VV se shodly na přímé volbě prezidenta*. Radiožurnál.
62. Vláda České republiky. 2010a. *Vláda Jana Fischera podala demisi*. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-jana-fischera-podala-demisi-73924/> (9.5.2022)
63. Vláda České republiky. 2010b. *Přímá volba prezidenta*. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/prima-volba-prezidenta--78534> (22.5.2022)
64. Vodrážka, David. 2010. *Nedělní partie – Ovlivní nové složení Senátu vládní reformy?* Prima TV.
65. Zaorálek, Lubomír. 2010. *Hosté ve studiu. Události, komentáře*. ČT 2.